

prix 4 f

NOBILISS. VIRGINIS

ANNÆ MARIÆ A SCHVRMAN DISSERTATIO,

DE

Ingenii Muliebris ad Doctrinam, & meliores Litteras aptitudine.

Accedunt

QVÆDAM EPISTOLÆ, ejuſdem Argumenti.

LVGD. BATAVOR.
Ex Officina Elſeviriana.
cIↃ IↃ c XLI.

Genere, & Ingenio Nobiliſs. Virgini,

ANNÆ MARIÆ A SCHURMAN,

S. P. D.

IOH. BEVEROVICIVS.

ETVS eſt inter eruditos de virtute Fœminarum controverſia. Thucydides graviſſimus author ei primam laudem tribuit fœminæ, de qua foris minimus eſt, vel in bonam, vel in malam partem, ſermo. Cenſens nimirum, ut corpus, ita famam quoque (quaſi, quod dicit Tacitus, non minus periculum ex

magna fama, quam ex mala) bonæ mulieris domi inclusam esse, neque in publicum exire debere. At prudentissimo Philosopho Plutarcho potior videtur Gorgiæ opinio, qui mulieris non formam, sed famam vult multis esse notam. Cujus tu, immortale Virginum decus, sententiæ subscribas, certo mihi constare non potest. Cum enim nihil natura tibi denegaverit, ac omnia detulerit eruditio, videris tamen latere velle, & comitem recte factorum gloriam repudiare. Sed frustra palmam deprimis, vel invitæ assurgentem. Nam, etiamsi tu id non agas, tamen necessario etiam fugientem, umbra tam admirandarum virtutum, consequetur gloriam. Et profecto illud λάθε βιώσας,
&

& tibi, & aliis inutile. *Paullum sepultæ*, inquit Lyricus, *distat inertiæ celata virtus*. An pulchrum istud corpusculum tot laboribus frangitur, tot curis vigiliisq; maceratur, ut lateas, prosisque nemini? Totne linguas calles, ut sileas? Totne disciplinis generosum istum instruxisti animum, ut unitas agitet inglorius artes? At nec egregiæ virgines, quibus de meliore luto cerebrum finxit magnus ille Prometheus, sibi exemplum sumere possunt ex ignota; neque tu latens, illarum studia ad virtutem & doctrinam excitare. Recte siquidem Plutarchus sensit, sicuti lumen non manifestos tantum nos, sed & utiles invicem facit: ita notitia non gloriam modo, sed & agendi materiam virtu-

tibus parari. Fortaſſis dices, lucem te ſplendoremque fugere, quod ſint non pauci, qui ſexum veſtrum à Minervæ ſacrario arcent. Sed iniquam eorum ſententiam non minus eleganter, quam erudite refutaſti. Quare æquiori animo feres, tua ad Reverendum, & Clariſſimum RIVETUM ſuperiori anno Lutetiæ ſatis negligenter edita, nitidis nunc & elegantibus typis correctiora in lucem prodire. Præfixi Diſſertationem Logicam, olim mecum communicatam, ejuſdem argumenti. Cui & ipſe album calculum adjeci in libro meo, quem videre dignata es, de veſtri ſexus excellentia. Symbolam huic editioni contulerunt doctiſſimi Theologi, Colvius & Lydius, ſummi mecum

tuarum virtutum admiratores. Vale noſtrum decus, & non unius Seculi miraculum. Dordrechti poſtr. Kal. Quinct. cIↃ IↃ c XL.

LECTORI.

QVod tibi nunc offertur amice lector, ſpecimen fœliciſſimi ingenii, Virginis quæ parem non habet, exiguum eſt, ſi cum iis quæ affecta habet & parata, comparetur. Sed pro ea qua eſt modeſtia, hoc etiam quantulumcumque ab ea extortum eſt, ad quod evulgandum vix adducta eſt ut conſentiret; neque ſanè id ab ea obtinuiſſemus, niſi jam præoccupaſſent nonnulli, quæ alibi edita ſunt, non expectato ejus, nec eorum è quorum manibus ea acceperant, permiſſu; publici

juris facere. Ægrè tandem ab ea impetravimus ut puriùs hic ederentur, & ejusdem argumenti adderentur ea, quæ producimus, non desperantes quin, si hæc tibi arrideant, & salivam moveant, quod nobis persuasissimum est; ipsa, ex divite suo penu, intra paucos dies, liberalius effundat, & plenâ manu, quod desiderium tuum impleat. Vale.

ANNÆ MARIÆ
A SCHVRMAN,
PROBLEMA
PRACTICVM.

NVM Fœminæ Christianæ conveniat studium Litterarum?

Nos *affirmativam* tueri conabimur.

Præcognita hæc præmittimus. Primo, ex parte Subjecti; deinde etiam Prædicati.

Voces Subjecti omnis ambiguitatis sunt expertes; nam *Christianam* fœminam cum dico, intelligo professione atque reipsa talem.

Voces Prædicati sunt primo studium Litterarum.

Studium inquam (ut cæteras ejus

ſignificationes præteream) hic ſumitur pro ſedula atque alacri animi applicatione.

Litterarum vocabulo intelligimus cognitionem linguarum, & Hiſtoriarum, Diſciplinas omnes; tum ſuperiores, quas facultates; tum inferiores, quas ſcientias philoſophicas appellant. Solam Theologiam Scripturariam, propriè ſic dictam, excipimus: quippe quam omnibus Chriſtianis convenire extra controverſiam ponimus.

Secundo, occurrit vox an *conveniat*, hoc eſt an expediat, aptum ſit, ac decorum?

Vocibus ita diſtinctis, res ipſæ diſtinguendæ ſunt.

Sunt enim *fæminarum* aliæ ingenioſæ, aliæ verò ſtupidiores; aliæ iterum inopes, aliæ locupletiores; aliæ denique negotiis ſeu curis domeſticis magis, aliæ minus, involutæ.

Studia litterarum diſtinguuntur vel in *Vniverſalia*, quando nempe omnibus Diſciplinis ſimul operam damus; vel

vel in *particularia*, quando unam aliquam linguam, aut ſcientiam cum facultate quadam addiſcimus.

Limitationes itaque adhibemus.

Primò, ipſius *Subjecti*; ut fœmina noſtra ingenio ſaltem mediocri ſit prædita, & ad diſcendum non prorſus inepta. Secundò, ſit mediis neceſſariis inſtructa; nec obſtet omnino res anguſta domi. Quam exceptionem ideò hic affero, quia paucis contingit ea felicitas, ut parentes habeant qui eas ipſi erudire, aut velint, aut poſſint: nec abſque ſumptibus præceptorum opera hac in regione conduci queat. Tertiò ut ea ſit temporum & ſortis ejus conditio, ut à vocatione generali ſive ſpeciali, nimirum exercitiis pietatis, ſive rei familiaris negotiis aliquando ei vacare liceat. Quod ut conſequatur facile, præſtabit partim in ætate puerili à curis negotiiſque immunitas, ac libertas: partim, in provectiori ætate vel cælibatus, vel miniſterium ancillarum, quæ etiam matronas locupletiores à nego-

De puellarũ eruditione quæ partim apud divites extraneos, partim domi erudiebantur, legendi. *Livi. lib. 3. Plin. Epiſt. 17. lib. 1. Athen. lib. 1. Plutar. lib. de Educ. liber. Gordia. l. 15. de negot. geſt. Forner. ad Caſſiod.*

negotiis domeſticis magna ex parte liberare ſolent. Quartò, Finis ei ſit, non vana gloria, & oſtentatio; aut inutilis quædam curioſitas; ſed præter finem generalem, Gloriam Dei, ſcilicet, & animæ ſuæ ſalutem; ut & ipſa tanto melior evadat ac felicior; & familiam (ſi id ei muneris incumbat) erudiat ac dirigat; & toti etiam Sexui, quantum fieri poteſt, proſit.

Limitationes Prædicati.

Studium Litterarum ſic limito, ut omnes quidem honeſtas diſciplinas, ſive univerſam ἐγκυκλοπαιδείαν, ut vocant, Chriſtianæ fœminæ (tanquam proprium ac univerſale hominis bonum ſeu ornamentum) convenire omnino arbitrer: ſed ita tamen ut pro dignitate, ac natura cujuſque ſcientiæ, ſive artis; nec non pro ipſius puellæ ſeu fœminæ captu, ac ſorte, ſingula ſuo ordine, loco ac tempore ſibi invicem inter diſcendum ſuccedant, aut commode conjungantur. Inprimis verò ratio habeatur iſtarum ſcientiarum, ſive artium

tium quæ proximam habent cum S.S. Theologia atque virtutibus moralibus connexionem, iisque primario ministrant; quo in genere esse putamus Grammaticam, Logicā, Rhetoricam; cum primis autem Logicam quam clavem omnium scientiarum non nemo disertè nuncupavit: deinde Physicam, Metaphysicam, Historiam, &c. nec non Linguarum præsertim Hebraicæ ac Græcæ notitiam: quæ omnia ad faciliorem ac pleniorem S. Scripturæ intellectum, (ut nihil jam de aliis autoribus dicam) nos promovere possunt. Cætera, nempe Mathematica (quo etiam refertur Musica) Poësis, &c. Pictura, & similes quasi liberales artes egregii cujusdam ornamenti sive oblectamenti vicem obtineant. Denique illa studia quæ praxin spectant jurisprudentiæ forensis, rei militaris, artes perorandi in Templo, Curia, Academia, velut minus propria aut necessaria non admodum urgemus. Interim tamen à Scholastica, sive Theoretica (ita loqui liceat) istarum rerum, præ
cæte-

cæteris autem nobilissimæ Disciplinæ Politicæ cognitione fœminam excludi nequaquam concedimus.

Limitamus verbum quod *conveniat*, sive expediat studium litterarum, non tanquam proprium, seu requisitum, præcise ad æternam salutem necessarium: nec quidem tanquam bonum, quod ad essentiam ipsam faciat beatitudinis hujus vitæ: sed ut officium seu medium quod plurimum ad ejusdem integritatem conferre queat: Atque adeo per rerum pulcherrimarum contemplationem ad amorem Dei, & æternam salutem tanto facilius promovere.

Sit igitur Thesis nostra.

Foeminæ Christianæ convenit studium Litterarum.

Cui confirmandæ argumenta hæc adferimus primo ex parte Subjecti: deinde etiam, Prædicati.

I. *Argumentum ex proprio Subjecti.*

Cuicunque naturâ indita sunt principia,

cipia, ſeu potentiæ principiorum omnium artium, ac ſcientiarum, ei conveniunt omnes artes ac ſcientiæ : Atqui fœminis naturâ indita ſunt principia ſeu potentiæ principiorum omnium artium ac ſcientiarum.

Ergo Fœminis conveniunt omnes artes ac ſcientiæ.

Propoſitio probatur: quia cui conveniunt principia ſeu potentiæ principiorum, ei convenit notitia concluſionum, quæ ſua natura ex iiſdem educuntur.

Aſſumptio probari poteſt, tum ex proprio formæ hujus Subjecti, ſive rationis humanæ : tum ex ipſis actibus ſeu effectis, ſiquidem fœminas actu ſcientias & artes quaſlibet addiſcere manifeſtum eſt : actus verò nulli ſine principiis eſſe poſſunt.

II. *Argumentum à proprio Subjecti.*

Cui naturâ ineſt ſcientiarum artiumque deſiderium, ei conveniunt ſcientiæ & artes :

Atqui

Atqui Fœminæ naturâ ineſt ſcientiarum artiumque deſiderium. ergo.

Majoris ratio patet, quia Natura nihil facit fruſtra.

Minor probatur, quia quod ineſt toti ſpeciei; ineſt etiam ſingulis individuis. Atqui omnis homo (ut exſerte ſtatuit Philoſophus *Metaphyſic. lib.* 1. *cap.* 2.) naturâ ſcire deſiderat.

III. *Argumentum à proprio ſeu adjuncto externo.*

Quemcunque Deus creavit vultu ſublimi, & in cœlum erecto, ei convenit rerum ſublimium ac cæleſtium contemplatio ac cognitio.

Sed Fœminam Deus creavit vultu ſublimi, & in cœlum erecto. ergo.

Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram.
Os homini ſublime, &c.

IV. *Argumentum.*

Quicunque maxime indiget ſolidâ ac perpetua occupatione, ei ſtudium Litterarum maxime convenit;

Atqui Fœmina maxime indiget ſolida ac perpetua occupatione. ergo.

Majoris conſequentia probatur: quia nihil perinde omnes animi motus in ſe intendit, & (ut magnus inquit *Eraſmus*) nihil ita totum puellæ pectus occupat, ut ſtudium. quò ipſi tanquam ad Aſylum, quacunque occaſione confugere licebit.

In Epiſtola ad Budeum ubi de inſtitutione filiarum Thomæ Mori diſſerit.

Minor probatur duplici hac ratione.

1. Cuicunque propter imbecillitatem ac inconſtantiam ingenii ſive temperamenti, nec non innumeras mundi illecebras maximum eſt à vanitate periculum, illa maxime indiget ſolida ac perpetua occupatione:

Atqui Fœminæ propter imbecillitatem, &c. Ergo.

Majorem iterum probare licet: quia contraria contrariis optime curantur: nec quicquam vanitati validius reſiſtit, quam ſeria ac perpetua occupatio.

Minorem extra controverſiam eſſe putamus; cum vix ulla quamvis heroica virtus, ſeculi ac juventutis Sirenas,

nisi circa res serias ac solidas occupetur, superare possit.

2. *Ratio* qua probatur *Assumptio*, sive *Minor* IV. Argumenti.

Quicunque abundat otio, is maxime indiget solida ac perpetua occupatione:

Atqui Fœminæ, quibus splendidior sors est, ut plurimum abundant otio. ergo.

Majoris consequentia iterum probatur, primo quia otium per se est tædiosum, imo onerosum; ita ut merito dixerit divinus Nazianzenus, Μεγίστη πρᾶξις ἡ ἀπραξία. 2. quia, Otia dant vitia. Nam

Homines nihil agendo male agere discunt.

V. *Argumentum.*

Cui contingit vita tranquillior ac liberior, ei convenit studium Litter.

Atqui Fœminis passim contingit vita tranquillior ac liberior. ergo, Fœminis passim convenit studium Litterarum.

Majoris ratio manifesta est, quia nihil est tam amicum studiis, ac tranquillitas & libertas.

Minorem probamus hoc argumento,

Cuicunque, ut plurimum, sibi ipsi vacare, & à curis negotiisque publicis immunem esse contingit, ei contingit vita tranquillior & liberior:

Atqui Fœminæ (præsertim in cælibatu) utplurimum contingit sibi ipsi vacare, &c. Ergo.

VI. *Argumentum.*

Cui convenit studium scientiarum principalium, ei & convenit studium scientiarum instrumentalium sive adjuvantium.

Atqui Fœminæ Christianæ convenit studium scientiarum principalium &c. Ergo.

Consequentia *Majoris* valida est; quia

Cui finis convenit, ei quoque conveniunt etiam media legitima, qui-

bus ad finem iſtum conſequendum facillime promovemur:

Sed ſcientiæ inſtrumentales, ſive adjuvantes ſunt media legitima, &c. Ergo.

Minor probatur eò, quod fœminæ Chriſtianæ convenit ſtudium, ſive aſſidua ac ſeria meditatio verbi divini, notitia Dei, ejuſque operum pulcherrimorum inſpectio, ut quæ ad omnes Chriſtianos ex æquo pertineant.

Quemcunque domi potius apud ſe, quam foras apud alios, oblectationem quærere oportet, ei convenit ſtudium Litterarum:

Atqui fœminæ domi potius apud ſe, quam foras apud alios, &c, Ergo.

Major eſt veriſſima, quia ſtudia hanc prærogativam obtinent, ut ſemper comitem habeant voluptatem, quamvis alios inſuper comites non habeant: unde juxta Græcum Proverbium ſapiens dicitur, αὐτοπροαίρετος καὶ αὐτοπαθής.

Minoris ratio nihilo obſcurior eſt; quia Apoſtolus vult fœminas eſſe,

οἰκουρούς

οἰκουροὺς Tit. 2. 5. Deinde experientia ipſa teſtatur, quarum linguæ, aures, oculi ſæpius peregrinari, & foris delicias aucupari ſolent, earum fidem, diligentiam, imo pudicitiam à pleriſque in dubium vocari.

VII. *Argumentum à genere Prædicati ſeu ſcientiæ.*

Cui convenit omnis virtus in genere, ei & conveniunt ſcientiæ & artes:

Atqui Fœminæ convenit omnis virtus in genere.

Ergo Fœminæ conveniunt ſcientiæ & artes.

Major patet ex diviſione virtutis, in intellectualem & moralem, ſub qua, priori inquam, ſcientias & artes complectitur Philoſophus.

Minor probatione non indiget, ſiquidem virtus (ut ait *Seneca*) nec cenſum nec ſexum eligit.

VIII. *Argumentum à Fine ſcientiarum.*

Quidquid intellectum hominis per-

ficit & exornat, id fœminæ Christianæ convenit.

Atqui ſcientiæ & artes intellectum hominis perficiunt & exornant. Ergo.

Majoris ratio eſt; quia omnibus creaturis convenit ſui ipſius ultima ac ſumma perfectio, ad quam omnibus viribus eas contendere oportet.

Bonum additum bono (ut ait Philoſophus in topicis) *facit majus bonum.*

Minor probatur; quia ſcientiæ & artes ſunt habitus, quibus potentiæ naturales intellectus humani perficiuntur.

IX. *Argumentum.*

Quæcunque ſuâ naturâ ad majorem Dei amorem, ac reverentiam in nobis excitandam conferunt, ea conveniunt fœminæ Chriſtianæ:

Atqui ſcientiæ & artes ſuâ naturâ ad majorem Dei amorem ac reverentiam excitandam conferunt. Ergo.

Majoris veritas luce clarior eſt; quia omnibus hominibus convenit amor Dei perfectiſſimus, & ſumma reverentia: adeo ut hic in exceſſu peccare nemo poſſit.

Minor

Minor probatur hoc Argumento,

Quidquid Deum ac divina opera cum gradu eminentiori nobis ſpectanda ac cognoſcenda exhibet, id ſuâ naturâ ad majorem Dei amorem ac reverentiam in nobis excitandam confert:

Atqui ſcientiæ & artes Deum ac divina opera cum gradu eminentiori nobis ſpectanda ac cognoſcenda exhibent. Ergo.

Majorem iterum probamus tali argumento,

Quidquid revera eſt pulcherrimum, optimum ac perfectiſſimum, id quanto magis cognoſcitur, tanto magis diligitur, ac reverentia ſeu celebratione dignius habetur:

Sed Deus, omniaque ejus opera ſunt pulcherrima, optima, &c. Ergo.

Minor item probari poteſt, ex fine ſeu effectis ſcientiarum, quarum nulla eſt quæ non ad faciliorem magiſque diſtinctam Dei, ac divinorum operum cognitionem quamplurimum conferat.

X. *Argumentum.*

Quicquid nos præmunit contra hæreſes, earumque inſidias detegit, id Fœminæ Chriſtianæ convenit:

Atqui Scientiæ, &c. Ergo.

Majoris ratio evidens eſt; quia nemo Chriſtianorum in hoc communi periculo ſuum officium negligere debet.

Minor probatur; quia ſanior illa Philoſophia eſt velut lorica, & ſepes (ut Clementis Alexandr. verbis utar) Dominicæ vineæ, ſeu doctrinæ Servatoris: vel (quæ ſimilitudo magno Baſilio placuit) cum Euangelio collata; eſt inſtar foliorum quæ ornamento ac *præſidio* ſunt ipſius fructibus. Nimirum rectâ ratione ratio notha ſive corrupta, quâ hæreſes potiſſimum nituntur, facillime revinci poteſt.

XI. *Argumentum.*

Quæcunq; prudentiam docent abſque ulla famæ ac modeſtię detrimento ea Chriſtianæ Fœminæ conveniunt.

Atqui

Atqui ſtudia Litterarum prudentiam docent abſq; ullo famæ,&c. Ergo.

Major eſt in confeſſo; cum nemo ignoret honorem fœminei ſexus eſſe tenerrimum, nec ullius fere rei eam magis indigere, quam Prudentiæ: deinde quam difficilis res ſit atque aleæ (quod dicitur) plena, ex ipſo uſu ſive experientia prudentiam haurire.

Minor probatur, quia ſcripta doctorum virorum non tantum præclara præcepta, ſed & exempla pulcherrima nobis depromunt, & quaſi manu nos ad virtutem ducunt.

XII. *Argumentum.*

Quicquid facit ad veram animi magnitudinem, id fœminæ Chriſtianæ convenit.

Atqui Studium Litterarum facit ad veram animi magnitudinem. Ergo.

Majorem probo, quia quo quiſque ſuâ naturâ ad vitium puſillanimitatis eſt proclivior, hoc magis virtutis oppoſitæ ſubſidio indiget. Sed fœmina ſuâ naturâ, &c. Ergo.

Minor probatur, quia ſcientia animos hominum erigit, & iis rebus, quæ vulgo timeri, aut impotenter affectari ſolent, larvam detrahit.

XIII. *Argumentum.*

Quicquid eximia atque honeſta voluptate animum hominis perfundet, id fœminæ Chriſtianæ convenit:

Atqui ſtudium Litterarum eximia atque honeſta voluptate, &c. Ergo.

Majoris ratio probatur; quia nihil eſt naturæ humanæ magis conſentaneum, quam eximia ac honeſta voluptas, quæ ſimilitudinem quandam divinæ lætitiæ in homine repræſentat: quod & magnifice deprædicat Ariſtot. 7.Ethic.13.his verbis. Voluptas natura divinum quid eſt inſitum mortalibus.

Minor probatur, quia nulla eſt voluptas (ſola ſupernaturali illa Chriſtianorum excepta) neque ingenua mente dignior, neque major iſta, quæ ex ſtudio Litterarum conſequi ſolet, quod cum exemplis, tum rationibus variis facile eſt evincere.

XIV. *Argumentum ab oppoſito.*

Cui non convenit inſcitia ſeu ignorantia; ei convenit ſtudium Litterarum:

Atqui fœminæ Chriſtianæ non convenit inſcitia, &c. Ergo.

Major confirmatur hoc argumento,

Quicquid per ſe non tantum eſt cauſa erroris in intellectu, ſed vitii in voluntate ſeu actione, id fœminæ Chriſtianæ non convenit.

Atqui inſcitia ſeu ignorantia per ſe eſt cauſa erroris, &c. Ergo.

Majoris ratio iterum oſtenditur Primo, reſpectu erroris in intellectu; quia ignorantia ſeu inſcitia in intellectu (qui animæ oculus dicitur) nihil aliud eſt quam cæcitas & caligo, quæ omnis erroris cauſa exiſtit. Secundo, oſtenditur reſpectu vitii in voluntate ſeu actione; quia Quidquid per ſe reddit homines ſuperbos, feroces, &c. id eſt cauſa vitii in voluntate ſeu actione:

Εἰ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐςί, τὸ σκότος πόσον; *Matth.* 6.

Atqui ignorantia ſeu inſcitia per ſe reddit homines ſuperbos, &c. Ergo.

Majo-

Majoris ratio eſt evidens.

Minor probatur; quia quo quiſque ſe minus noverit, eo magis ſibi ipſi placebit, alioſque contemnet: Et qui, quantum neſciat, neſcit, is pulchre ſapiet ſibi. deinde (ut de ferocitate ſubjiciam) Nihil eſt intractabilius inſcitiâ, quod Eraſmus non ſemel expertus teſtatur: &, ut divini Platonis ſententiam hic referam, ὁ ἄνθρωπος παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὼν, θεώτατον ἡμερώτατόν τε ζώων γίγνεσθαι φιλεῖ. μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν, ἀγριώτατον μὲν ὁπόσα φύει γῆ. Adde quod ingenuas didiciſſe fideliter artes, Emollit mores nec ſinit eſſe feros.

6. de Legib.

Denique, oſtendi poteſt periculum inſcitiæ reſpectu vitii, ex ipſius vitii, ac virtutis natura; Cum enim ad omnem actionem virtutis requiratur tanta ἀκρίβεια, ut eam omni ex parte ad normam rectæ rationis reſpondere ſit neceſſe, ad plenam vitii rationem vel minima ἀταξία, quæ ſponte ignorantiam ſequitur, ſufficere poteſt.

Teſtimonia & exempla hic brevitatis cauſa amitto.

RE-

REFVTATIO ADVERSARIORVM.

P*Ræcognita hæc, præmittenda eſſe putamus.*

Primo ſunt quidam adverſariorum qui, neſcio quibus præjudiciis quaſi exoculati, non limitant noſtrum ſubjectum: ſed putant ex theſi noſtra ſequi, nullam neque ingeniorum, neque ſortis delectum eſſe habendum; quo minus illi conveniat prædicatum.

Sunt præterea, qui non alium ſtudiorum finem videntur agnoſcere, quam aut lucrum, aut gloriam inanem: niſi publicis muneribus inſerviant, quod eſt πρῶτον ac ſatis pudendum ψεῦδος; quaſi prorſus ſupervacaneum ſit, διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἄγνοιαν Philoſophari. *Ariſtot. l. 1. Metaphyſ. cap. 2.*

Sunt denique, qui ſtudia convenire fœminæ non utique negant: ſed tantum eminentiorem ſcientiæ gradum; quos forte divexat æmulatio, aut certe metus, ne aliquando eveniat illud

πολλοὶ

πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Et alterum illud antiquissimi Poëtæ:

Vos etenim juvenes animos geritis
muliebres,
Illa virago viri.

THESIS
ADVERSARIORVM.

FOeminæ Christianæ (nisi siqua forte peculiari quodam motu sive instinctu ad id fuerit divinitus excitata) non convenit studium Litterarum.

I. *Argumentum ex parte subjecti.*

Cuicunque est ingenium imbecillius, ei non convenit studium Litterarum; Atqui Fœminæ est ingenium imbecillius. Ergo.

Majorem probabunt, quia ad studium Litterarum requiritur ingenium firmum ac validum: nisi frustra laborare velimus: aut in periculum incidere ἀρρωστίας τῆς διανοίας. *Minorem* in confesso ponent.

Respondemus ad *Majorem*; limitatione nostra tales eximi, quæ ob imbecilli-

cillitatem ingenii ad ſtudia ſint prorſus ineptæ, quando mediocria ſaltem ingenia hic requiri ſtatuimus. deinde dicimus non ſemper heroica ingenia ad ſtudia præciſe eſſe neceſſaria: ſiquidem & doctorum virorum numerum ex mediocribus paſſim colligi videmus.

Ad *Minorem* reſpondeo; non eſſe illam abſolute veram; ſed collatè tantum ad ſexum maſculinum. Nam etſi fœminæ cum excellentioribus illis viris (qui ſunt velut ἀετοὶ ἐν νεφέλαις) non poſſint ingenio comparari: tamen res ipſa loquitur, non paucas tales reperiri, quæ non ſine fructu ad ſtudia admitti queant. Sed

Quin è contrario inferimus.

Quicunque minus ingenii dexteritate pollet, ei maxime convenit ſtudium Litterarum.

Atqui fœmina minus ingenii dexteritate pollet. Ergo.

Majorem probamus, quia

Quicunque naturæ donis minus eſt inſtructus, ei maxime conveniunt ea

media

media ac ſubſidia, quibus iſtis defecti-bus mederi poſſit:

Atqui ſtudia Litterarum ſunt ea me-dia ac ſubſidia, &c. Ergo.

II. *objectio.*

Cuicunque animus ad ſtudia non inclinat, ei non conveniunt ſtudia:

Atqui fœminis animus ad ſtudia non inclinat. Ergo.

Majorem probant, quia nihil agen-dum eſt invitâ (ut ajunt) Minervâ.

Minorem probabunt ex ipſa con-ſuetudine; quia rariſſimè fœminæ ad ſtudia animum applicant.

Reſpondemus ad majorem, dicen-dum fuiſſe; Cuicunque omnibus legi-time tentatis mediis animus ad ſtudia non inclinat, ei non conveniunt ſtu-dia: Alioqui negatur conſequentia.

Ad minorem dicimus; non poſſe quemquam de noſtra erga ſtudia incli-natione recte judicare, priuſquam nos optimis rationibus ac mediis ad ſtudia capeſſenda inſtigaverit: ſimulque eo-rum dulcedinis guſtum aliquem dede-rint;

rint; quamquam interea exempla nobis non desunt quæ contrarium verum esse evincunt.

III. *Objectio.*

Quemcunque destituunt media ad studia Litterarum necessaria, ei non conveniunt studia Litterarum:

Atqui Fœminas destituunt media &c. ergo.

Major non est controversa.

Minorem probare conantur, quia non dantur hodie Academiæ & Collegia in quibus sese excercitare queant.

Sed consequentiam hanc negamus, sufficit enim ut sub ductu Parentum, aut privati cujusdam præceptoris se domi exercitent.

IV. *Objectio.*

Quorum studia fine suo proprio excidunt, ei parum conveniunt studia.

Atqui Fœminis studia fine suo proprio excidunt. ergo.

Major probari potest, quia Finis est cujus gratia omnia fiunt.

Minorem probant eò, quod ad munia publica Politica, Ecclesiastica, Academica, &c. rarissimè, aut nunquam promoventur.

Respondemus ad *Majorem*, fœminas in speculativis scientiis fine suo nequaquam frustrari: in practicis verò, (quas modo commemoravimus) etsi non primarium, sive publicum illum finem; tamen secundarium, ut ita dicam, magisque privatum consequuntur.

V. *Objectio.*

Cuicunque ad vocationem suam excolendam pauca scire satis est, ei non convenit, ἐγκυκλοπαιδεία, neque sublimior scientiæ gradus:

Atqui fœminæ ad vocationem suam excolendam pauca scire, &c. ergo.

Majoris consequentiam probant; quia supervacua, aut à vocatione sua aliena agere nemini convenit.

Minorem probabunt; quia scilicet fœminæ vocatio arctis omnino limitibus includitur; nimirum vitæ privatæ sive œconomicæ terminis.

Omissa

Omiſſa *Majore*,

Ad *Minorem* reſpondemus, ambiguitatem eſſe in vocibus, primo *vocationis*: nam ſi hic intelligunt vocationem vitæ privatæ, quæ publicis muniis oponitur, dicimus eadem ratione omnibus etiam viris vitam privatam degentibus ἐγκυκλοπαιδείαν ſeu ſublimiorē ſcientiæ gradum denegari; cum tamen graviſſima Plutarchi ſententia de omnibus & ſingulis, cujuſcunque ſtatus hominibus jure pronuntiet, Δεῖ τὸν τέλειον ἄνδρα καὶ θεωρητικὸν εἶναι τῶν ὄντων, καὶ πρακτικὸν τῶν δεόντων. Sin vocationem intelligunt ſpecialem, quæ aut rei familiari, aut curis œconomiæ inſervit; dicimus univerſalem illam quæ ad omnes, qua aut Chriſtiani, aut, ſaltem homines ſumus, cum primis pertinet, per iſtam neutiquam excludi. Imo auſim aſſerere, virginem poſtremæ huic potiſſimum vacare poſſe ac debere; utpote quæ à prioris iſtius impedimentis ut plurimum liberior eſſe ſolet. Ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου. 1 Cor. 7. ℣. 34. Secundò, ambiguitas eſt in

vocibus, *ſatis eſt*: cui tollendæ ſuffecerint quæ ſupra, ſub limitatione vocis An *conveniat*, de neceſſitate ſtudii Litterarum diximus.

Stat igitur Theſis noſtra.

Fœminæ Chriſtianæ convenit ſtudium Litterarum.

Unde conſectarium hoc elicimus.

FOeminas optimis ac validis rationibus, Sapientum teſtimoniis, ac denique illuſtrium fœminarum exemplis, poſſe ac debere ad hoc vitæ genus amplectendum excitari; imprimis autem eas quæ otio, aliiſque mediis ac ſubſidiis ad ſtudia Litterarum præ cæteris ſunt inſtructæ. Et quia præſtat ab ipſa infantia melioribus ſtudiis mentem imbui: igitur ipſos parentes primariò inſtigandos, atque ſui officii ſeriò admonendos eſſe putamus.

EPISTOLÆ

Aliquot de eodem Problemate, inter excellentissimam Virginem

ANNAM MARIAM A SCHVRMAN,

ET

D. ANDREAM RIVETVM, S. S. Theol. Doctorem.

Viro Clarissimo

D. ANDREÆ RIVETO, S. D.

QVOTIES mecum cogito, Vir Reverende, in quantum me tua devinxerit humanitas, quamque apud alios de me senseris honorificè, nihil gratius fateor, neque felicius obtigit unquam, quam à cultura etiam tenui, tam uberes fructus. Atqui jam mirari desinet, quænam ad tanta mihi concilianda bona impulerit ratio, quicumque eas in te nòvit

virtutes ac colit; cumque vagæ hac tempeſtate ſtellæ & caducæ plerumque ſint, converterim me ad unicum hoc amicitiarum firmamentum. Nec tamen adeo ſeculi hujus ignara ſum, ut credam malevolorum exiſtere neminem, qui vana oſtentandi ingenii ſpe, huc me adductam fuiſſe aſſeveret: ſed Deus mihi teſtis eſt, quam ob inſtitutum vitæ genus habuerim ſcopum longè ab ejuſmodi ambitione averſum. Hæc quanquam feram levius, quorum aliter conſcia mihi ſum, gaudeo tamen te, nullum reliquiſſe ſcrupulo locum: quippe qui, pro animi in me candore, tam benignè interpretatus es omnia, ut ſpem certè hactenus quam in te uno magnam conceperam, fefelleris nunquam. Hinc igitur, augeſcente nimirum fiducia, fas amplius non puto te quicquam ſtudiorum meorum vel nugarum potius, celare. Annus nunc, aut circa eſt, ex quo libellum conſcribere Gallicè (quod nempe virginibus quam maximè probari linguæ illius lepos ac elegantia ſolet)

let) conatus aliquis fuit: in quo optimam otio noſtro fruendi rationem iiſdem perſuadere(licet ab effectu magis quam à viribus) contendam. Quoniam verò præter ordinem in partibus ejus excultum eſt nihil, nec alio loco imagines inventioneſque quam umbræ ac tenebræ habendæ ſint, nondum eum cenſui cenſura tua dignum, ut tantæ nimirum lucis minimè capacem. Neſcio tamen quo occulto Genii ductu ad te, utique ducem ſuum & auſpicem futurum properet, imò aliquando, ſi Deus faverit, per omnia obſtacula perventurus. Illum intereà intimis venerabor precibus, ut diu incolumem te cum tuis omnibus ſervet, ſingulorum exemplo, atque omnium hoc eſt Eccleſiæ ſuæ ornamento. Vale vir candidiſſime, & me inter amantes ac colentes tui haud poſtremam cenſe, Trajecti XII. Idus Ianuar. Anno. cIↄ Iↄ c XXXII.

Tibi, ac perinde optimo cuique placere ſtudens,

ANNA MARIA à SCHVRMAN.

Excellentissimæ & eruditissimæ Virgini,

ANNÆ MARIÆ A SCHURMAN,

S. P.

Nobilissima virgo. Si laudes tuas apud alios deprædicaverim, feci quod debui. Neque enim est ingenui & candidi pectoris, intus premere & apud se solum admirari, quod aliis si innotescat, & honorificum est ei cujus dotes laudantur; & aliis utile esse potest, tum ut exemplo ad honestam æmulationem incitentur; tum ut Deo adscribant grati, quod sexum etiam vestrum ornaverit tali splendore literarum & bonarum artium: documento præsentibus & posteris, non ingenii aut judicii defectu plerasque fœminas talia non tractare, sed quod animum ad ea applicare nolint, vel non liceat per alias & humiliores occupationes, nec etiam expediat multas hoc vitæ genus eligere, sufficiatque si nonnullæ ad id speciali instinctu vocatæ, aliquando emineant, maximè hoc tempore, quo plerique adolescentes viri,

studia

ſtudia potius profitentur, quam ſeriò colunt, & ſolo nomine contenti, rem ipſam contemnunt: quos certè, à talibus, qualis tu es, argui juvat, & rubore perfundi. Hæ me cauſæ moverunt, ut ea quæ modeſtia tua penè occultat, in aperto ponerem, quantum in me fuit, quod etiam data occaſione, facturus ſum. Addo, quod mihi prӕtereà in ea re conſulo, qui certè glorior, non immerito, quod tali ingenio, tali pietate puella, ultrò amicitiam meam ambierit, & me tam benignè ad hanc communicationem provocarit. Quo beneficio ita me ſentio commotum, ut de facie hactenus ignotam, affectu tamen paterno proſequar, cujus effectus utinam aliquando poſſim, producere! Dabitur, ſi Deus voluerit, occaſio, ut præſens præſenti cor aperire poſſim, & vultum contemplari quem tam elegans ornat ingenium. Addo, tam candidum, & de ſe tam modeſtè ſentiens; quam virtutem hactenus non audivi quemquam tibi ereptam velle. Me quod attinet, exiſtimavi te, potius in defectu peccare, quam in exceſſu, niſi defectum etiam illum ad perfectionem facere exiſtimarem. Reddidi

tuos versus Gallicos Principi Elisabethæ, quos, me præsente, legit & laudavit, promisitque se, manu sua, gratias acturam. Opusculum autem quod in eadem lingua meditaris, rogo ne patiaris diutius à me desiderari: Legam avidissimè. Et si quid sit in lingua quæ mihi est materna, tibi adscititia, de quo monenda sis, agnosces candorem meum & παῤῥησίαν. Quamvis non existimem censura opus esse, postquam specimina vidi styli tui, quæ mihi admodum placuerunt. Non dubito quin intellexeris me, post bimestre Hagam migraturum, ubi nova me occupatio vocat, & in qua mihi repuerascendum, sed cum magno puero, quem si virum dare possim Patriæ & Ecclesiæ, operam meam non malè collocatam putabo. Sive ibi vivam, sive alibi, habebis me semper dum vivo,

Virtutum Tuarum, in primis eximiæ pietatis & modestiæ tuæ admiratorem,

Lugd. Batavor.
Kalend. Martii
cIↃ IↃ c XXXII.

ANDREAM RIVETVM.

Viro

Viro Clarissimo, & Patri in Christo venerando,

D. ANDREÆ RIVETO,

S. P.

NIHIL mihi gratius accidere potuisset, (vir reverende & in Christo venerande Pater,) quàm quod intelligam te quantulumcunque nobis in neptem vestram conferre per nostram mediocritatem licuit, animo tam benevolo complecti. Quòd si rem ipsam per se pensitare velles, parum id profecto fuit: sin verò affectus nostri propensitatem, nihil utique accessit quod non antiquo amicitiæ nostræ jure vobis deberi existimem. Libellos quibus Bibliothecam meam exornare voluisti, hilari, ut par erat, fronte, accepi; munus sanè mihi pergratum, sive ad personam donantis oculos convertam, sive ad ipsum argumentum, hoc est triumphi tui materiem. Quid referam? nihil prorsus ad manum est quo redhostire valeam, etiamsi maximè velim: nisi

nisi fortè putetur is qui gratiam habet, retulisse. Insuper non minus beneficium arbitror, quod cum omnibus meis studiis juvandis, tum & dubiis gravioribus solvendis operam tuam polliceri non dedigneris. Magni certè, prout decet, facio tuum judicium: quod ubi non satis percipio, anceps hæreo, & quasi suspenso pede cogor incedere. Illud autem in re non levi (ut quæ officium ac conditionem virginei ordinis maximè tangit) jam dudum avidè desidero, nec quicquam mihi antiquius aut gloriosius fore censeo, quam ut sententia & quasi rescripto tuo, mea confirmetur opinio. Sin verò aliter sentis, non me pudebit secus edoctam receptui canere. Dubitandi autem mihi quid hac in re in universum statueres ansam præbuere tuæ olim ad me datæ literæ, in quibus postquam de me meisque studiis multa, ut soles, amanter ac honorificè deprædicasti, ita scribis: *Nec forte expediat multas hoc vitæ genus eligere; sufficere si nonnullæ ad id speciali instinctu vocatæ*

ali-

aliquando emineant. Quòd ſi hic matronas rebus œconomicis implicitas, aut quaſcunque alias rei familiari neceſſario conſulentes intelligimus, protinus aſſentior : ſi autem ingenio præditas puellas liberaliuſque educandas, quales ætas noſtra producit quam plurimas, difficilius accedo. Movet me ingens ſcientiarum admiratio ſeu legis communis æquitas, ut in noſtro ſexu rarum eſſe non feram, id quod omnium votis digniſſimum eſt. Nam cum ſapientia tantum generis humani ornamentum ſit, ut ad omnes & ſingulos (quoad quidem per ſortem cujuſque liceat) extendi jure debeat, non video, cur virgini, in qua excolendi ſeſe ornandique ſedulitatem admittimus, non conveniat mundus hic omnium longè pulcherrimus. Nec cauſa eſt, quare ab ejuſmodi mutatione ſibi metuat Reſpublica, ſiquidem literarii ordinis gloria nihil officit dominantium Luminibus. Imò contra, omnes ad unum conſentiunt, eum tandem ſtatum fore florentiſſimum, qui plures

ſubditos, non tam legibus, quàm ſapientiæ parentes habiturus ſit. Adde quod neque virtuti, neque ipſi eruditorum choro ſuus honos conſtare, aut dignitas poteſt, niſi pars potior ſit eorum, qui non tam cæca admiratione, quàm vera æſtimatione decus & ſplendorem literarum ſuſpicere norunt. Sed ne in propylæo diutius hæream, ad ipſum controverſiæ ſtatum accedo; quo bene conſtituto univerſa rei pateſcet veritas. Quæſtio eſt igitur principalis: Num virgini, hiſce temporibus potiſſimum, conveniat literarum bonarumque artium ſtudium? Mihi quidem cur affirmativa magis allubeſcat, haud levibus adducor argumentis. Etenim, ut à jure civili telam ordiar, memini me legiſſe aliquando, teſte Vlpiano, fœminas ab omnibus officiis civilibus ſeu publicis remotas eſſe. Qua autem æquitate hoc ſancitum ſit jam non operoſè diſquiram, ſaltem, non obſcurè inde puto probari, otium in quo degimus laudatum eſſe legitimumque. Hinc videlicet nobis larga

temporis copia, & Muſis amica quies; maximè verò cum ſpeciali quadam prærogativa nobis contingat liberior ab operibus neceſſitatis vacatio, tum à curis negotiiſque domeſticis immunitas. Verùm enimverò amplum hoc & inane vitæ ſpatium, ubi per luxum & negligentiam defluit, ubi nullæ rei bonæ impenditur, fit omnibus vitiis opportunum. Egregiè Baſilius ἀργία κακουργίας ἀρχή. Et quoquomodo hanc Charybdim evitemus, nunquid paulatim effœminatur animus, & in ſimilitudinem otii & pigritiæ, in qua jacet, ſolvitur? Quid igitur? Ecce viam inter ſcopulos aperit ſublimioris animi cultor Seneca. Qando, inquit, ſoli omnium otioſi ſunt (hoc eſt otio ſuo optimè fruuntur) qui ſapientiæ vacant, ſoli vivunt, neque enim ſuam tantum ætatem benè tuentur, omne ævum ſuo adjiciunt. Non enim otium à rebus optimis, ſed in otio res optimas quærere oportet: Sic neque moleſtiam, neque faſtidium nobis creabit altior in receſſu tranquillitas. Duæ quip-

quippe res (ut ait Cicero) quæ languorem afferunt cæteris, ſapientem acuunt, otium & ſolitudo. Atqui ſolent objicere colum & acum tractare, mulieribus ſatis amplum Lycæum eſſe. Fateor quidem non paucis ita perſuaſum eſſe, nec non ævi noſtri κακοήθεις iis paſſim aſtipulari. Sed Lesbiam hanc Regulam non recipimus, rationis nimirum vocem quærentes, non conſuetudinis receptæ. Quo enim jure, quæſo, hæc nobis in ſortem cecidere? Divino an humano? Nunquam probabunt hos limites nobis, vel fatales eſſe, vel οὐρανόθεν præſcriptos, quo in ordinem cogeremur ſcilicet. Nam ſi ab antiquitate teſtimonium petimus, contrarium evincent tum omnis ævi exempla, tum etiam maximorum virorum authoritas; Vti non minus lepidè quàm erudite oſtendit nobiliſſimum Gornacenſium decus in libello quem inſcripſit, *L'egalité des hommes & des femmes.* Sed ne quod dicitur actum agam, hiſce recenſendis ſuperſedebo: Sufficit mihi perſpicuis verbis ad-

adſtruere, majora nos non decere modo, verùm etiam in hoc vitæ genere expectare. Neque enim generoſiores indoles tam arctis cancellis ſeſe coërceri: neque ſemper altioris ingenii acumina, infra naturam ſuam ſe deprimi patiuntur. Mihi ſanè, ſi hæ leges Draconis obtinere deberent, non adeo mirum vderi poſſet nonnullas aliquando mundi blandientis illecebris abripi ob vilioris hujus penſi contemptum. Accedit quod nullus honos, nulla dignitas, nullum denique virtutis prœmium, quibus animæ non degeneres ad laudabilia ſectanda potiſſimum impelli ſolent, hic nobis ſpem ſui relinquat. Fruſtra jactamus noſtram quam à majoribus accepimus nobilitatem, ſiquidem mox eandem ignava involuit obſcuritas. Hinc eſt, quod in hiſtoria legenti longiſſimo ſæpe temporis tractu, noſtri nominis monumenta non magis comparent, quam navis per mare tranſeuntis veſtigium. At, inquient, unde vobis gloria? Vnde immortalitas? Nunquid

etiam ab otio? Quidni? Sed ab otio ſcientiarum lumine illuſtrato. Nobis enimverò non tam armatæ, quam togatæ Palladis præſidio clareſcere decorum eſt. Cæterùm ubi vera Philoſophia mentis noſtræ ſolium occupavit, nullus vanis aut vagis animi fluctuantis agitationibus uſquam patet aditus: Quod & inſignis omnis politioris literaturæ patronus Eraſmus, ubi de Educatione filiarum Thomæ Mori diſſerit hiſce verbis diſertè notavit: Nulla res, inquit, ſic totum puellæ pectus occupat ut ſtudium. Quomodo enim mundi hujus choragium, exemplorum ſpecioſam authoritatem & ſæculi impotentis vanitatem, non tutò ſperneremus, cùm exalto ſapientiæ faſtigio hæc terrena deſpicimus? Deinde, cum non minus ad officium, quam ad fœlicitatem omnium pertineat, ad primigeniæ noſtræ originis perfectionem (à qua nemo noſtrum non defecit) contendere, utique allaborandum eſt, ut in ſuprema mentis noſtræ Regia imago illius qui lux &
veri-

veritas eſt, magis ac magis relucere incipiat. Quamvis autem Theologiam (ut quæ intellectum maximè perficit) hic utramque paginam facere non inficior: tamen neſcio quomodo mihi tantæ Reginæ majeſtatem non ſatis perſpexiſſe videntur ii, qui eam ſolam incomitatamque incedere volunt. Etenim quando rerum naturalium volumen introſpicimus, quis non videt quam pulchra inter ſe harmonia conveniant utriuſque hujus ſcientiæ partes? quantum altera alteri ſubſidii adferat, quantum luminis? Nec quicquam nos morari debet quod quidam tam anguſtis lineis hoc ſtudium includunt, parum noſtra intereſſe exiſtimantes, Num hæc mundi machina ex atomis confluxerit? Num ex Chao informi emerſerit? Num corpora quædam cœleſtem ſortiantur naturam, quædam terrenam? Num ſuprema mundi moles in gyrum volvatur, an verò vertigine laborent ii, qui non ſupremam ſed infimam circumagi contendunt? Num ſol occidens immerga-

tur Oceano? Num & antipodibus lumen ſuum debeatur? Num terra figuram acceperit quadratam, vel rotundam? Num denique univerſus hic orbis horizonte terminetur? An verò oculorum noſtrorum acies? Tales voces quæ in dedecus noſtrum vulgò jactantur, ſi nobis eſſent audiendæ, etiam per nos liceret, Deum omnium conditorem, qui ad pulcherrima ſua opera illuſtranda, cognoſcenda, celebrandaque nos in hoc Theatrum introduxit, ſuo fine fruſtrari. Neque enim natura nobis uſque adeò noverca fuit, ut inſpectione ſui nobis interdicere voluerit. Quorſum alioqui nobis indidiſſet illud, quod omnibus hominibus ineſſe affirmat Philoſophus ſciendi deſiderium? Quorſum ſtaturam dediſſet erectam, niſi ut in contemplationem ſui oculos & mentes quoque noſtras erigeret? Vtique ſtipites eſſemus, non homines; hoſpites non incolæ hujus mundi, ſi ad tam pulchra, tam auguſta, in quibus æternæ divinitatis refulget Majeſtas, non afferremus animum excita-

tum, & velut divino amore accensum. Nec est quod putemus nos officio egregiè defungi, modo hæc aliquoties quasi per transennam aspiciamus. Ita enim non ut cognoscamus, videmus, sed hoc ipso nos non videre ostendimus, quod ulterius cognoscere non cupimus. Nihil oculis nostris subjicitur homine mirabilius, Nihil animæ domicilio pulchrius: At quantulum illud est quod sola cuticula, aut externa tantum specie æstimatur? Quam misere nobis erubescendum ad tam præclaros Ethnicorum hymnos, quibus illi passim dum altius naturam rimantur, & rimando propius ad primam omnium causam accedunt, laudes summi opificis decantare solent. Præterea quotiescunque ad sanctarum literarum sidus animo convertimur, quis negabit nos tot exemplis sanctorum hominum, qui hinc Deum suum celebrandi materiam arripuerunt, ad ejusdem gratitudinis præstationem obligari? Cæterùm, ut nihil jam in genere dicam de historiarum studio, quod hodie fere in

gynæceis & magnatum aulis obtinet, tantum obiter luſtrabimus num & privato cuique conveniat rerum publicarum notitia? Ad praxim quidem uſumque Reipublicæ illam directè conferre facilè conceſſerim : tamen propter theoriam fructuſque peculiares, qui inde ad ſingulos redundant, eam nemini negligendam eſſe putamus. Præeunt & hic nobis ſancti Codices, nec præeunt tantum, ſed nos eo manu ducunt. Ibi temporum ſeries per Monarchiarum connectuntur periodos ; Ibi maximorum populorum tum ortus, tum interitus, vel deſcribuntur, vel prænuntiantur ; neque mirum, cùm ſtupenda Dei judicia quæ nos jugiter obſervare par eſt, ſplendidioti in materie appareant ; cumque hæc univerſa in unius hominis ætatem incidere nequeant, ſi Deus hoc ſtudium omnibus cordi eſſe voluerit. An non & cytharas noſtras excitabit admirandi hujus regiminis comtemplatio ? in quam regius pſaltes tota mente defixus, nuſquam non exclamat. מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ.

Forſan

Forſan hic objiciat aliquis, Totum hoc nihil aliud eſſe, quam vitam commendare monaſticam, vel ſpeculatione ſola officii noſtri terminos circumſcribere. Verùm ſic ratio poſtulare videtur, ut prius nobis ipſis, quantum ad noſtri ipſius fœlicitatem ſatis ſit, proſpiciamus: deinde proximo. Fruſtra enim aliis vacandi partes ſibi deſumet is, qui ſibi ipſi nunquam rectè vacavit. Fruſtra aliis conſilio, aut factis prodeſſe ſataget, qui ſibi ipſi prodeſſe nequit; Fruſtra denique ad converſationem civilem, ſive ὑψηλοτέρης Chriſtianorum πολιτείας vinculum adſpirabit, qui domi ſuæ peregrinus eſt. Quænam obſecro temeritas foret ignorantiæ, aut vulgi opinionibus ſuperſtruere velle totam illam οἰκονομίαν moralium virtutum: immo ſi caſum excipias, omnis ævi exempla docent, tantis Divis, niſi magna & ſolida ſcientia inſtructus accedat, fœliciter litare neminem. Illa nimirum nos præparat, diſponit, redditque idoneos ad bene agendum, & ad molimina præclariorum facinorum

mentem attollit. Rursum nihil virgini utilius, nihil magis necessarium quàm turpe a bhonesto, noxium ab innoxio, decorum ab indecoro discernere. Verumtamen id ipsum quanta rerum peritia, quanta dijudicandi dexteritate indiget? Atqui cum hujusmodi prudentiam usu discere non ex usu nostro, neque satis tutum sit, utique ad historiam nobis confugiendum est, *ὥσπερ ἐν ἰσόπτρῳ κοσμεῖν καὶ ἀφομοιοῦν πρὸς τὰς τῶν ἄλλων ἀρετὰς τὸν βίον*. Nos inquam, quibus, ubi vel è sequiore suspicione labes cœpit adhærescere, cum bona fama in gratiam redire licet nunquam: adeò nimirum puellis cura incumbit, non tam declinandi mala, postquam irruêre; quam, ne obruant aliquando, præveniendi. Denique ut jam silentio præteream artes scientiasque (ut vocant) instrumentales, (quippe quæ principales tanquam pedissequæ reginam suam necessario sequuntur) non possum, quin verbulo attingam, quibus in delitiis nobis esse debeat *πολυγλωττία*, præsertim si ad usum, non ad ostentationem habea-

habeatur. Linguæ enim, fidi custodes sunt, immo interpretes eorum quæ nobis sapiens reliquit vetustas: quæ ubi in suo idiomate nobis loquitur, genuinam animo exhibet sui imaginem, & mira quadam gratia ac lepore sensum nostrum afficit: quod jure merito in omnibus versionibus, quantumlibet optimis, desideramus. Quam porro jucundum, quamque frugiferum sit ex ipsis fontibus doctrinam cœlestem haurire, explicare, probare, si apud te perorare vellem, nihil aliud esset quam, quod in proverbio dicitur, ἡλίῳ τὸ φῶς δανείζειν. Sed ut colophonem tandem his imponam, unum exemplar, quod semper animo meo obversatur, hic afferam. Vnum, inquam, exemplar Principissæ incomparabilis Ioannæ Grayæ: cui nulla gens, nulla ætas (cum omnium pace dixerim) parem suppeditabit. Michaël Angelus, Florentinus, qui vitæ necisque ejus historiam plenè ac patheticè describit in colloquio, quod ipsi cum Fecknaimo, vicinæ mortis nuntio, intercessit, hæc

inter alia notavit : illam ſcilicet poſthabitis, quas prætereà inſignes à Deo acceperat, dotibus, & ſanguinis nobilitate, & formæ decore, & florentis ætatis juventa, quibus cætera gloriam ac gratiam in hoc mundo ſibi comparare potuiſſet, magno animo pronuntiaſſe, ſibi nihil in omni vita tam gratum fuiſſe, quàm quod trium linguarum, quas eruditorum vocant, notitiam haberet. Quòd ſi voluptas ſive oblectatio, quæ nobis ab illa re obvenire in hac vita poteſt, veræ fœlicitatis nomine venire debeat, ſe fateri eam ſibi in bonarum literarum & præſertim ſanctæ ſcripturæ ſtudio obtigiſſe. Et licet in fœmina hujuſmodi ſtudia non pauci magnopere vituperent, ſe tamen ob magnum animi ſolatium, quod inde tandem percepiſſet, & etiamnum intus perſentiſceret, illorum ſententiam à ratione diſſonam judicare. En voces cygneas, non ſub umbra ſcholarum, ſed ſub poſtremum glorioſiſſimi Martyrii actum prolatas, quas oraculi vice quis, obſecro, non veneretur? Et hæc quidem

dem de rebus minimè ludicris apud te garrire non dubitavi, freta nimirum paterni tui erga me amoris indulgentia. Sed abrumpo, ne nihil non dicere voluiſſe, aut tuarum occupationum prorſus immemor fuiſſe videar. Vale multis nominibus mihi chare pater, & conjugi tuæ dilectiſſimæ meis verbis ſalutem impertiri ne graveris. Trajecti, VIII. Idus Martis, cIↄ Iↄ c XXXVIII.

Quæ à nutu tuo tota pendet

ANNA MARIA à SCHVRMAN,

Nobi-

Nobilissimæ & in omni virtutum genere excultissimæ Virgini,

ANNÆ MARIÆ A SCHVRMAN

S. P.

DIssertatio tua elegantissima pro tuo sexu, & ingeniorum muliebrium ad omnes liberales artes & scientias capescendas aptitudine, virorum ingenia adæquante, forsan & superante, me aliquandiu suspensum tenuit. Ab una parte pudebat vadimonium deserere, & causam nostram indefensam relinquere. Ab altera ingratum erat ei adversari, cui potiùs manum dare animus esset, à qua etiam vinci jucundum & suavissimum, præsertim cum id agas summa cum modestia, nec tamen quicquam omittas eorum quæ ad causam tuam faciunt, oratione disertissima & argumentis densa. Occasio tibi enata est ex meis verbis in quadam Epistola, in qua cum institutum tuum laudarem, & profectum admirarer, non patiebar id commune fieri, quod tibi

tibi & paucis aliis proprium existimabam. Noluisti ergo ferre ut inter admiranda referrem quod in te videmus. Plurium hoc esse voluisti, ut in turba lateres, & nihil tibi singulare tribueretur. Multum vales ad persuadendum, sed hic tamen frustra es: Neminem qui te novit in sententiam tuam es pertractura. Sed hoc etiam est modestiæ tuæ, quod aversos à tuis virtutibus cupis omnium oculos, ut in alios plures se convertant. Ignosce mihi, si dicam rem verba tua non secuturam, nec si à nobis obtineas quod moliris, posses in sententiam tuam pertrahere mundum muliebrem. Itaque aut sola pugnabis, aut cum paucis, ab aliis omnibus deserta, quarum nec ingenia, nec mens ad talia inclinat. Dices voluntatem deesse non facultatem, quod etiam in viris accidit. In quibusdam non negarem, sed tamen si mores & studia sequuntur temperamentum corporis, certum est autorem naturæ, ita efformasse diversos sexus, ut significaverit se ad alia destinasse viros, ad alia mulieres. Non ignoras qua ratione sagax Ithacus à filiabus regis hospitis Achillem, quantumvis indutum

amictu

amictu muliebri, discreverit. Non dicam cum veteri Poëta, dedit natura τοῖς ἀνδράσι φρόνημα γυναιξὶν οὐκ ἔχε. Neque tam iniquus sum sexui vestro, nec ita Deo injurius: sed hoc certum mihi videtur, civilem prudentiam ut plurimum aliam esse debere à muliebri, & descriptionem mulieris fortis & strenuæ, quam Spiritus Dei per Salomonem laudat, ita institutam esse, ut à studiis eorum longè distent, quæ ei maximè laudanda tribuuntur. Hypothesis mea quam ponis hæc fuit, nec fortè expediat multas hoc vitæ genus eligere, sufficit si nonnullæ ad id speciali instinctu vocatæ, aliquando emineant. *In quo? Nempe in studiis Philologicis, Philosophicis & similibus, ubi agitur de variarum linguarum peritia, & de tota illarum disciplinarum congerie quam ἐγκυκλοπαιδείαν appellant. Ego etiamnum in mea sententia persto, nec expedire, neque è re esse. Iam multum est quod protinus, ut ais, assentiris, si matronas intelligam œconomicis rebus implicitas, aut quascunque alias rei familiari necessario consulentes. Certè quibus id incumbit, maximam vestri sexus partem*

tem faciunt: reliqua præ his exigua est portio. Nec etiam puto te velle, omnes quæ à necessaria rerum domesticarum cura sunt exemptæ ad literarum studia idoneas esse. Itaque, si quod scripsi tantum spectes, nulla erit inter nos controversia, aut perexigua erit, etiamsi quæstio agitetur, quam postea principalem statuis. Num virgini, hisce temporibus potissimum conveniat literarum bonarumque artium studium? Nisi Virginis nomen indefinitè positum universaliter intelligas, vel communiter accipias. Alioquin id de nonnullis facilè concessi, ad id speciali instinctu vocatis. *Quid si addam id etiam me concedere de quamplurimis, vel expetere? Sed vellem id studium prius limitari quousque procedere deberet, quibus in artibus & scientiis subsistere, qua ratione instituendum esset & promovendum, ut etiam in eo locum habeat, ne quid nimis. Vellem præterea, muliebrium studiorum finem constitui, quo posito ea seligerentur quæ ad eum finem essent idonea vel necessaria. Nam cum extra controversiam positum sit, sexum fœmineum ad munia Politica*

&

& Ecclesiastica, maximè ad publicè docendum non esse idoneum, cur de ea eruditione acquirenda laborarent virgines, quæ ad eos fines spectant à quibus arcentur? Nisi fortè paucas excipias, quæ in nonnullis populis ad successionem regnorum, ubi mascula proles deficit, admittuntur. Docere (ait Apostolus) mulierem non permitto, neque authoritatem habere in virum: sed esse in silentio. Id si mulieribus injunctum sit, virgines maximè decere non ibis inficias, proinde, nec eis opus esse exacta eruditione quæ spectat rationem bene dicendi, si usum respicias; nisi fortè id objicias, quod etiam facis, ad id profuturam bene dicendi artem, ut de aliorum qui praxim illam exercent, industria judicet. Sed apud quos? illud enim judicium premere debebit præ honesto pudore. Idem dicam de arte disserendi: mihi enim id facile dabis, non satis convenire cum omnibus moribus virgineis argutias captare, & inter disputantium greges contentionis funem ducere: Sufficiat si naturali solertiæ usus aliquis, & experientia accedat tam ex communi conversatione, quàm ex publica in Ecclesia insti-

institutione, in qua eis non denegatur, λόγ@ ἀκοῆς. Quod autem ex eo infers, eas ad disciplinas, vel aptissimas esse, vel saltem iis commodis abundare, quæ viris non suppetunt; quia in otio honesto versantur, exemptæ civilibus curis, id mihi non videtur evincere quod intendis. Primò, quia si spectemus eam ætatem quæ ad discendum est aptissima, virilis sexus est in pari gradu usque ad μέτρον ἡλικίας, *antequam non admovetur publicis curis. Secundò, quia in tali otio non debent educari virgines, ut possint semper vacare ingenii culturæ; habent enim & illæ quod agant domi, quandiu sunt sub parentum potestate, ita ut non possint illud otium sibi adscribere, de quo Seneca, otium sine literis mors est & vivi hominis sepultura. Nec tamen omnes ad colum & fusum damnare vellem, ita ut graviores curas nunquam admitterent, quamvis id non sint dedignatæ Principes olim fœminæ, sive apud Græcos, sive apud Romanos, sive Ethnicos, sive Christianos. Non existimo tibi non lectum fuisse elegantem* Ludovici Vivis de *fœmina Christiana libellum: Perpende so-*

des lib. I. cap. III. totum de primis puellarum exercitamentis: ibi videbis in laude ſemper fuiſſe poſitum, ſi non ſolum matronæ, ſed potiſſimum virgines, etiam Regiæ, ſe occuparent in iis opificiis, quæ manuum operationem requirunt, etiam judice Spiritu ſancto. Nec ideo tamen in aliud illud extremum imus, quod nec ille fecit, qui quartum caput adnectit de doctrina puellarum, in quo eleganter & ſolidè quæſtionem illam pertractat; Quænam eruditio ſequiori ſexui conveniat? Mihi enim non ſuccenſebis, quamvis reluctante Gornacena, ſi cum Apoſtolo cenſeam, τὸ γυναικεῖον σκεῦος ἀσθενέστερον, ſi in Vivis ſententiam pedibus eas, facilè inter nos conveniet, nec vobis invidebimus Sempronias, Cornelias, Lælias, Mutias, Cleobulinas, Caſſandras, Hortenſias. Non Chriſtianas Enonias, Paulas, Albinas, Pellas, Zenobias, Valerias, Probas, Eudocias. Non Grayas, non Olympias Moratas, & quaſcunque veteribus addere volueris; quæ noſtra, aut patrum noſtrorum memoria, ſexum veſtrum decoraverunt: Dummodo id conſtet apud omnes raras eſſe aves in terris:

terris: non quòd fortasse plures esse non possint, sed quòd neque sit ex usu, neque è re publica; quodque in viris commune esse debet, in fœminis, si spectemus Reipubl. & Ecclesiæ commodum, sit minus frequens & prodigii instar, quale id fuit olim, quod mulieres visæ sunt in armis stare & viris occurrere in acie, atque dimicare. In populo Dei raræ fuerunt Deboræ, & Iaëles: nec satis fœliciter cessit Ioannæ Lotharingæ hæc palæstra, quam vivicomburio addixerunt Angli, quantumvis Aurelianensibus nostris velut altera Pallas colatur, cujus tamen pudicitia, etiam inter ejus adoratores in ambiguo est. Sed id genus vitæ asserendum non suscepisti, sat scio. Aliud est quod moliris & convenientius, fateor. Sed priusquam persuadeas, vellem ut mihi instituere collegia mulierum eruditarum, in quarum Academiis virgines illæ, quas his studiis addiceres excolerentur. Vt enim sint omnes αὐτοδίδακτοι, vel parentes domi habeant, qui id in se suscipiant, quod tibi fœliciter contigit, non facilè ipsa admittes. Nec tamen deceret eas virorum scholas, mixtim cum pueris frequentare. Ipsa mihi

hoc ipſum concedes, quantumvis literarum bonarum ſtudium & linguarum, præſertim earum in quibus verbum ſuum nobis conſignavit Deus maximo ſint adjumento iis qui verum Spiritus ſenſum eruere debent, non cuivis tamen dari ex ipſis fontibus immediatè haurire, nec eo quoſvis pollere judicio, ut poſſint ambiguas voces, vel phraſes ita diſtinguere, & aptiſſima ſeligere. Multis ſalubrius eſſe, ſi rivis ſint contenti, quibus ſæpe id evenit, ut quæ in vulgari ſua lingua habent ab aliis parata, dum humiliter & demiſſè, invocato Dei nomine, legunt attentè, eos ſenſus inveſtigent & eliciant qui linguarum peritiſſimos latuere. Non tamen id propterea dico, ut laudes earum imminuam, quæ uſque adeò tecum profecerunt, ut codices ſacros ſua lingua loquentes poſſint intelligere. Sed ne ea quibus uteris argumenta ſcrupulum injiciant earum animis, quæ deſperant ſe paria vobiſcum facere poſſe. Opera Dei magnifica, de quibus Pſaltes, celebrari poſſunt ab omnibus, quamvis pauci ſint qui cœlorum rotatus, planetarum aſpectus, & ſtellarum influxus, aut ſimilia ad unguem noverint.

verint. Imo ſæpe accidit, ut qui in talibus maximè verſati exiſtimantur, à Deo deflectere videas, ut naturæ omnia tribuant: Et contra, qui ſimplici aſpectu utuntur, admirabilia Dei opera attoniti celebrent, & in eorum autore toti acquieſcant, quando doctiſſimi quiq; in talibus fruſtra ingenia ſua fatigant, & poſt longas diſquiſitiones vento paſcuntur, de quorum ſapientia illud ſapientiſſimi regis interpretor, כְּרב חָכְמָה רַב־כָּעַס וְיוסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב *Sed tu veram illam quæris & ambis, quæ in Dei timore & mandatorum ejus obſervatione conſiſtit, à qua abſit, ut vel te, vel alias ullas ſic animatas deterream vel avocem, qui nihil magis in votis habeo, quàm ut apud nos frequens ſit illud à Propheta prædictum, & initio prædicationis Euangelicæ ex parte impletum,* προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. *Gaudeo te in iis eſſe, & talem mihi filiam contigiſſe ex voto meo & conſenſu ſuo, quam ego*

Et affectu verè paterno amplector, & ea obſervantia colo quam ejus virtutes merentur,

Hagæ-Com. XVIII. *Mart.*
CIↃIↃCXXXVIII.

ANDREAS RIVETVS.

Viro Clarißimo, & Reverendo in Christo Patri meo

D. ANDREÆ RIVETO,

S. P.

QVOD tot tantiſque negotiis occupatus, tam copioſè ad nugas meas reſpondere dignatus ſis, vir Reverende & in Chriſto Venerande Pater, vel imprimis humanitati tuæ debeo. Prima quidem fronte nonnihil me perculit tua ſententia, ut quæ cauſæ noſtræ non parum videbatur adverſari: verum omnibus penitus perſpectis, intellexi eam quoad ſummam, quam optimè cum votis meis convenire. Interim tamen non levi dolore me affecit, quod videam meæ in ſcribendo obſcuritatis vitio, aut fortè diſtinguendi imperitia accidiſſe, ut longè diverſum à mea mente impreſſerim animo tuo ſènſum. Quaſi ſcilicet invidioſæ ac vanæ aſſertioni de noſtri ſexus, cum veſtro collati præeminentia adeò impenſè faverem, ut illam apud te (cujus pretioſiſſimo tempori, vel tantillum detrahere penè religio eſt) otio-

ſè

ſè ventilare auderem. Nam ita te accepiſſe percipio totum quem contra morem hodiernum inſtitueram controverſiæ ſtatum. *Num virgini hiſce temporibus potiſſimum conveniat literarum bonarumque artium ſtudium.* Hic, vocem *potiſſimum* ſic interpretaris, quaſi eam non comparatè uſurparim ad occupationes, ſive curas hodiernæ conſuetudinis receptas: ſed collatè ad ſexum veſtrum: adeoque fœminas quam viros ad ſtudia aptiores eſſe contenderim. Quæ ſi ſtatuatur hypotheſis, non modo diluta & inſulſa videri, quæ pro mea theſi adduxerim argumenta, ſed & novæ ac faſtuoſæ vanitatis meritò inſimulari queant. Tantum verò abeſt, ut hoc cum virginali modeſtia, aut ſaltem innato mihi pudore congruere arbitrer, ut vel perlegere pigeat tractatum cætera inſignem *Lucretiæ Marinellæ*, cui titulum fecit, *La nobilta e l'exelença delle donne con diffetti e mancamenti de gli huomini.* Nobiliſſimæ Gornacenſis diſſertatiunculam: *De l'egalité des hommes & des femmes*, uti ab

elegantia ac lepore improbare minimè possum: ita eam per omnia comprobare nec ausim quidem, nec velim; licet ad sapientum testimonia, quæ illa nobis exhibuit, brevitatis causa provocarim. Ego sanè si quæ in nostro ordine virtutes prædicari jure debent, eas partes vobis egregiis virtutum præconibus deferri maximè cupio. Siquidem nobis solius conscientiæ theatrum abundè sufficere par est. Scopus autem quem hic intendi non alius omnino fuit, quam ut tuum de otio nostro quam optimè impendendo judicium distinctè exacteque cognoscerem. Idque quo facilius assequerer, è tuis verbis, quæ problematicè proposueras, *nec fortè expediat, inquiens, plures tales esse*, occasionem arripui: non ut eorum quicquam impugnarem, sed ut in genuinum animi tui sensum accuratius inquirerem. Subjeci insuper meam, quam æquo consentaneam putavi opinionem, aut potius in mei similes affectum. Argumenta denique varia ad mentem nostram illustrandam, non

alio fine attuli, nisi ut pro tui judicii acrimonia dispiceres, nunquid tibi contra solitas ignorantiæ voces, ac tyrannicas consuetudinis leges valere viderentur. Hæc pauca latius persequenda esse censui, ut de animo meo, quem tibi scio pro omni ratione sufficere, luculenter constaret. Bina quæ mihi legenda indicaveras, *Ludovici Vivis* capita cum præcedentibus magna cum voluptate relegi, ubi revera tam concinna tamque præclara Christianę fœminæ instituendæ norma præscribitur, ut dignissimam eam judicem, quæ hodie virginum studiis quam arctissimè adhibeatur. Quocirca magnopere mihi gratulor, eum nobis contigisse sententiæ tuæ interpretem, cujus authoritatem ut alias facio plurimi, sic & in hac causa libentissimè amplector. Vale charissime Pater, & ut nuper redintegrata tua valetudine, diu perfruare, summum numen veneror ac precor. Vltrajecti 1638. pridie Idus Martis.

Quæ te intimo animi sensu diligit ac colit

ANNA MARIA à SCHVRMAN.

Nobilißimæ, & sine exemplo Virgini,

ANNÆ MARIÆ A SCHVRMAN,

ADOLFVS VORSTIVS, ÆLII F.

εὖ πράττειν.

IAm biennium est, Domina, quod nec Vltrajectum viderim vestrum, nec te, maternæ mihi vrbis sydus splendidissimum. Tum verò, quod mirandum multo est magis, nihil intereà loci utrinque datum litterarum, quo cœptæ pridem inter nos amicitiæ sacrosanctum illud fœdus firmaretur. Quid igitur? patiémurne eam sic intercidere? Μὴ γένοιτο, ὦ ζεῦ φίλε. *Scribo proinde in præsens, & Deum principem, qui omnem hunc regit mundum, testor, nihil meo in te affectui, nihil tuarum venerationi virtutum, tam pertinaci silentio decessisse; quin augeri hæc indies potius ac crescere in nobis, tacitis simul augescente incrementis divini ingenii tui cultu profectuque. Quod uti credas, mitto ejus rei pignus certissimum, Orationem meam, quam in funere viri*

&

& amici summi, Petri Cunæi hisce diebus recitavi. Susceperam equidem id oneris non tam ulla eloquentiæ fiducia, quàm pietatis professione erga defunctum. Quãquam autem affectui plus debeant, quam arti, aut Rhetorum μυροθηκίοις, quæ diximus; usque eo tamen nonnullis meorum amicorum placuerunt, ut publici ea juris facienda esse existimarent. Dedi hoc quoq; ipsum memoriæ hominis amicissimi; cui, ut vides, nostratium poëtarum nobilium chorus parentare mecum voluit. Vtinam & tu, poëtria non infelix, inter hosce comparuisses, atq; ipso ostendisses opere, te non erectas modò noviter Academias, sed Academiarum etiam exstincta præclara lumina æternitati consecrare posse. Inhorrui nuper cum te Virginem delicatulam, & quam decent egregia atque polita omnia, severissima quæque studia, & spinosa insuper, tractare intellexi. Vtque, quod res est, dicam, obstupefecit me non vulgariter σύνταγμα ille, cum imagine tua insertus victuro poëmati Belgico viri maximi, nec citra verborum honorem mihi nominandi, Iacobi Catsii, quo varias atque

que inusitatas industriæ, doctrinæq; tuæ dotes complexus is est, Deus bone! téne Virginem intactam, nullum propemodum genus disciplinæ sinere intactum? ipsumque adeò scientiarum orbem invadere universum? Relinque Domina, relinque, quæso, sexui nostro aliquid, & noli ingenio tuo, quanquam capacissimo, imperare nimium. Ἐπὶ πᾶσιν μέτρον ἄριστον. *Vtique litterarum quoque, sicut aliarum rerum omnium, quædam intemperantia est. Cum tamen ad bonam mentem, cui tu præ cæteris rebus studes omnibus, paucis opus habeamus litteris, & ex sapientiâ modum tenuisse, summæ sit sapientiæ. Sufflaminanda es, non inflammanda. Vide libertatem meam, vide sollicitudinem. Et hanc & illam velim habeas tanquam optimi candidissimique pectoris indices genuinos. Cogita non solos te præcones laudum tuarum admittere debere, verum honesta etiam & salutaria monentes amicos. Haga à te præfertur Lugduno, & nostram insalutatam præteris urbem, in qua tamen non minoris te fieri scio quàm alibi. Hoc*

me

me urit nonnunquam. Indulge aliquando tui præſentiam nobis, & meam Catharinam, exemplum illud pudicitiæ modeſtiæque matronalis ſingulare, quæ mihi non libros, ſed liberos hactenus quinque peperit ſuaviſſimos, coram cognoſcere ne tibi ſit grave. Mea tibi domus ſemper erit expoſita, nec gratiorem hoſpitem ea exceperit unquam. Vale ac ſalve, nobilis doctaque Virgo, à me meaque ex animo, & novum hunc, qui præ foribus eſt, annum felici auſpicio ingredere. Certè is qui jam expirat, non Reip. modò, verum & Acad. noſtræ verè fatalis atque funeſtus fuit. Salveat à me præſtantiſſimus quoque Frater tuus. Lugd. Bat. Anno CIƆ IƆ C XXXVIII. *pridie Natalis* τοῦ Θεανθρώπου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Viro

Viro Clarissimo

D. ADOLFO VORSTIO,

S. P. D.

ANNA MARIA à SCHVRMAN.

ITA est ut scribis, Vir Doctissime, satis diu nostra in scribendo cura studiumque cessavit. Nec tamen in in eam opinionem adduxisti amicitiæ tuæ fidem, ut illius integritati (quam nimis περιέργως præmunire studes) quicquam decessisse arbitrer: quippe, cum & ego in eadem culpa sim, judicium facile ex animo meo de tua facere possum. Lubens vidi orationem tuam, qua viro incomparabili parentare voluisti; nec vidi tantum, sed & magnopere probavi: tum verò maxime quod nectare pietatis Christianæ Lectorem nusquam non perfundat; nec tamen ideò, vel minimum, à Romanæ eloquentiæ puritate recedat. Alios passim videas, dum in simili versantur argumento, nulla re magis applausum coronæ affectare, quam si Gentilium querelis,

querelis, votis, precibuſque (quia ſcilicet hæc apicem omnis leporis atque elegantiæ conſtituunt) auditorum aures obtundant. Omnes (ni fallor) fatebuntur ſe Ethnicorum ſacra deteſtari: & nihilominus non vident hiſtrionicum eſſe potius, quam genuinum ornatum, qui perſonæ, cui adaptatur, minime convenit. Ad noſtra ſtudia quod attinet, non adſpirant ad tam ſublime eruditionis faſtigium, ut veſtri ſexus invidiolam promeruiſſe videri queant. Vt rapidum flumen trajecturi, etiamſi altiorem curſum primo teneant, longe tamen infra ſcopum, quem ſibi ante propoſuerant, appellunt: ita in hoc ſapientiæ ſtadio ad πέλϛον πέλος contendere quidem licet omnibus, pervenire autem contingit pauciſſimis, quos, ſcilicet, ut Poëtæ verbis utar,

—— æquus amavit
Iupiter, aut ardens evexit ad æthera virt⁹.

Omitto nunc quod nos inprimis, ſi veſtræ ſortis ἀδαιμονίαν hac in parte reſpiciamus, & ingenii viribus, & ſub-

ſubſidiorum adminiculis, ut plurimum, deſtituimur. Hoſpitium, quod nobis tam humaniter offers, non recuſo: atque adeo me Athenas veſtras, quas hactenus ſaltem ὡς ἐν παρόδῳ, luſtravimus, aliquando inviſuram, per Dei gratiam, confido. Vale vir eximie una cum uxore tua liberiſque lectiſſimis, & à nobis omnibus quamplurimum ſalvete. Vltrajecti. prid. Kal. Mart. Anno ſalutis cIↄIↄ c xxxix.

A MADAMOISELLE

Mad. Anne Marie de Schurman.

MADAMOISELLE,

L'*Apprehenſion que j'ai touſiours eüe de troubler vos ſerieuſes occupations, m'a faict taire juſques à maintenant: Mais puis que la diſpoſition de voſtre corps, (organe d'un gentil eſprit) permet, voire demande divertiſſement d'eſtude, je prends ceſte liberté que de vous ſalüer par lettres*

puis

puis qu'autrement je ne puis. Et ſur toutes choſes je vous recommande, comme Ciceron faict ſi ſouvent à ſa fille, la ſanté. Sans laquelle nous ne pouvons ſervir à Dieu, ni aux hommes, & ſommes un fardeau à nous-meſmes. Studia non ſunt inventa ad crucem, ſed ad oblectationem. *Keckerman homme tres-docte apres avoir perdu ſa ſante corporelle, dit,* Mallem fuiſſe bajulus quam Philoſophus. Plinius ait, eſt aliquis morbus per ſapientiam mori. *Paſſage qui eſt fort vexé parmy les critiques. Nous le pouvons appliquer auſſi à cette matiere. Il y à meſme des exces au deſir des ſciences. & c'eſt un peſant fardeau que le grand ſçavoir. Il y va ne plus ne moins que des riches qui ont autant de peine pour garder ce qu'ils ont acquis, que pour acquerir. Tantoſt une langue vous eſchappe tantoſt l'autre. En fin Salomon dit, qui s'amaſſe ſcience s'amaſſe chagrin. Pieté & la crainte de Dieu eſt la vraye ſapience. S. Auguſtin dit fort bien touchant les hautes charges de ce monde,* Per quot pericula ad majus pervenimus? Amici autem Dei

ſi velimus eſſe, nunc ſumus. *Nous pouvons dire le meſme touchant les ſciences. Par combien de faſcheries & peines venons nous à des plus grandes? mais ſi nous voulons eſtre vrayemẽt ſçavans il ne faut qu'aimer de tout noſtre cœur, celui qui eſt aimable ſur toutes choſes. & ce que nos entendemens ne peuvent comprendre, que nos volontes pour le moins aiment & cheriſſent. Non que je vous veuille, Madamoiſelle, deſtourner des eſtudes tout à faict, mais que vous preniez un peu, de relaſche & que vous ne chargiez par trop voſtre memoire.* Eſt modus in rebus. *tout eſt meſuré & borné. & en cela meſme giſt la beauté de l'vnivers qu'il y aye des ignorans, qui par leurs ombres reſlevent la clairte des doctes. Prenez la peine, s'il vous plaiſt, de lire la loüange qu'Eraſme à faict de la folie. Car il faut meſme que les choſes contraires nous gueriſſent, comme les ſemblables nous nourriſſent. Voſtre corps devient foible pour eſtre par trop chargé des choſes ſerieuſes. il faut que les plaiſantes vous recreent un peu. Ie vous envoye (vous le prendrez en bonne part*

s'il

s'il vous plaist) l'Idee de la medecine des Anciens. qui est faicte par D. Bevervvijck, Medecin de nostre ville. Valetudinem tuam cura diligenter, & me inter æstimatores ingenii tui numera, quandoquidem semper ero

Tuus omni officio

Dordrechti VII. April. cIɔ Iɔ cXXXVII. ANDREAS COLVIUS.

A MONSIEUR

D. ANDREAS COLVIUS.

Monsieur,

PVIS que ce m'est un tres-grand contentement qu'il vous plaist de m'entretenir quelquesfois par vos doctes lettres, vous ne trouverez pas estrange que je desire de me le continuer: & que pour attirer le torrent de vostre sçavoir je me face une ouverture par le moyen de vous contredire. Ie veux donc soustenir avec vostre permission, qu'en la derniere que vous

m'avez fait l'honneur de m'escrire, vous rabattéz (ce me semble) un peu trop du prix de la Science, ne me voulant permettre que je m'en façe provision à quelque despens de la santé corporelle. Car la raison nous apprend, que c'est chose beaucoup plus inique & plus insupportable d'affamer les genereux desirs d'un esprit enflammé par l'amour de la verité, que de rebuter ces soucis trop delicats par une commodité exterieure. *Animi imperio, corporis servitio magis utimur.* Non que je veuille nier qu'il y puisse avoir de l'excez dans ces desirs qui n'ont pour object que des curiositéz vaines & superflues : mais je veux dire que la cognoissance des choses salutaires est une perfection si excellente, & si propre a l'homme , qu'elle ne sçauroit exciter dans une ame une passion vicieuse ou d'ereglée : & que c'est faire tort à ceste qualité celeste que de la mettre en balance contre une qualité terrestre. Ie scay bien qu'on me dira que je suis plus que Stoicienne en ce point,

point, & que j'affecte plus l'auſterité que les Philoſophes meſmes, qui nous diront auec le Poëte,

Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano.

La replique eſt, que c'eſt une plus grande ſtupidité d'eſtre inſenſible à la raiſon, laquelle nous fait reſoudre (d'autant que ces deux biens ſont ſi rarement ſociables, que l'un ne peut quaſi s'accroiſtre ſans la diminution de l'autre) de ſouffrir la perte de la partie qui nous doit eſtre moins conſiderable. Or vous inſiſtéz que les fonctions de l'eſprit dependent tellement du corps, que ſans ſa bonne conſtitution elles demeureront oiſives & inutiles au ſervice de Dieu & des hommes. A quoy je reſpons, que ceſte ſorte de maladie qui eſt ſi familiere aux gens d'eſtude, n'a pas tant accouſtumé d'aſſujettir l'eſprit, & de le rendre eſclave du corps que de rendre le corps plus ſpirituel & plus obeiſſant aux excercices de l'eſprit, comme les exemples de M. I. Calvin. Ioſ. de la

 Scala,

Scala, I. Lipſius, & de tant d'autres nous en rendent teſmoignage. Quant à ce vœu du grand mignon de lettres Keckerman (ſi toutesfois le teſmoing qui vous l'a recité eſt ſans reproche) je croy que ç'a eſté pluſtoſt un mot d'impatience que d'un courage digne de luy meſme. Autrement il faudroit advoüer que Brutus meſme n'auroit pas eſté ſi ingrat envers la vertu quand il pretendoit de l'avoir ſervi comme une maiſtreſſe desloyale, que ce grand perſonage ne l'euſt eſté encores, plus envers la Philoſophie: veu que par ſa faveur il à trouvé dãs la brieveté de ſes jours une vie plus longue que celle de Neſtor. Certes le nõbre & la grandeur de ſes ouvrages nous monſtrent aſſéz que la ſentence Arabesque eſt tres-veritable, يَوْمٌ وَاحِدٌ لِلْعَالِمِ أَخْيَرُ مِنَ ٱلْحَيَاةِ كُلِّهَا لِلْجَاهِلِ ce que Seneque nous dit en ſon langage, *Vnus dies hominum eruditorum plus patet, quam imperiti longiſſima ætas.*

Tou-

Touchant la ſentence de Pline je ne diray rien ſinon qu'il me ſuffit que vous ne ſçauriez vous paſſer de citer des lieux ſi obſcurs qu'il donnent la geine aux Critiques meſme, pour prouver ce que vous voulez ſouſtenir. je paſſe à celle de Salomon, laquelle ne conclud rien contre moy, d'autant qu'elle à ſeulement pour but de nous donner d'un coſté une preuve de la vraye ſapience dans ſes effects; à ſçavoir la pieté & la crainte de Dieu: & de l'autre, une certaine marque d'une ſcience vaine & inutile en ce qu'elle produit le chagrin à ceux qui la pourchaſſent. Il reſte encores que je renge S. Auguſtin de mon coſté, qui ne ſemble rien requerir que le vouloir pour eſtre ami de Dieu; ce qui ne me ſera pas difficile, pource que parlant en ce lieu *συνεκδοχικῶς* il n'entẽd pas d'exclure les autres parties qui y ſont requiſes. Le commun proverbe nous dit fort bien; *Ignoti nulla cupido*. voire G. de Nazianze oſe affirmer en termes expres, *Tantum diligimus quantum cognoſcimus.*
 Et

Et de fait quand je paſſe de l'oeil ſur tant de belle matieres qui nous ſervent d'eſchelle pour nous conduire à la cognoiſſance de la premiere cauſe, il me ſemble que ce ſeroit une grande ingratitude ou laſcheté de nous laiſſer confiner dans des bornes trop eſtroits. I'emprunteray icy la bouche d'un Hebrieu nommé par excellence, החכם pour m'expliquer plus elegamment par ſes paroles, נדעה שנכבדה לדעת את השם׳ כי זה סוד כל החכמות ובעבור זה לבדו נברא האדם׳ רק לא יוכל לדעת אותו׳ עד שילמוד חכמות הרבה שהם כמו סולם לעלות אל זאת המעלה העליונה Bref l'Eſcriture ſainčte dont l'intelligence eſt d'autant plus douce & plus accomplie qu'elle eſt plus ample & plus univerſelle, ne nous invite pas ſeulement a l'eſtude des langues originelles & des ſciences inſtrumentales, mais elle nous engage auſſi à la recerche de tant des ſciences principales dont elle nous propoſe de ſi belles pieçes, comme noſtre profeſſeur Voetius à fort bien remarqué dans ce preſche imprimé, qu'il fit devant l'inauguration de no-

ſtre

ſtre Academie. I'ay voulu uſer pluſtoſt de c'eſt argument que d'aucun autre, à cauſe que la Doctrine celeſte eſt auſſi neceſſaire pour la felicité des femmes que pour celle des hommes. Or s'il nous eſt permis d'entrer auec vous en ceſte lice, certes il ne nous faut laiſſer les occaſions oiſives ny les heures ſteriles : & ce d'autant plus que noſtre ſexe, n'ayant pas l'eſprit ſi fort & ſi capable que le voſtre, à beſoin de cercher ſon advantage en l'aſſiduité, & en la viteſſe. Et par ainſi c'eſt uſer de voſtre indulgence, & non pas de la ſeverité de voſtre jugement, que de me vouloir divertir par les eſtudes de recreation, ou voſtre lettre ſemble auoir ſa viſee. Finalement, vous monſtréz ce que peut l'art de bien dire, en donnant à l'ignorance ſi bonne grace qu'elle pourroit quaſi charmer ſon ennemi meſme, & pour me faire encors mieux conſiderer ſes attraicts, vous m'envoyez à la lecture de la Morie d'Eraſme. Quant à moy, je n'ay pas eu l'occaſion juſques icy de voir ce gentil traitté

dont je fais grande eſtime. Bien que ny l'autorité de l'Auteur ny toute ſon eloquence ne me ſçauroit perſuader qu'il y ait de la felicité à faire les ombres qui par leur obſcurité relevaſſent l'eſclat des ſçavans, ou que la beauté de l'Vnivers nous doive eſtre ſi recommandable, que pour faire mieux paroiſtre ſes plus belles parties, il nous faille contenter d'y eſtre un monſtre. Voyla, Monſieur, combien je m'approche de la folie quand je veux faire la ſerieuſe; & combien je ſuis contraire à moy meſme quand j'ay deſſein de vous contredire. Mais quoy qu'il en ſoit tous nos differens reviendront tousjours à ce poinct, que je ſuis & ſcray toute ma vie

Monſieur

Celle qui plus ſincerement aime & eſtime vos Vertus

D'Utrecht le 9.
de Sept. 1637.

ANNE MARIE de SCHVRMAN.

Nobilißimæ atque Eruditißimæ

Dæ ANNÆ MARIÆ A SCHVRMAN,

S. P. D.

IACOBVS LYDIVS.

NON est quod Te, Nobilißima Schurmanna, admiratio subeat, quod ignotus, per litteras te compellare, & beneficium abs te non vulgare efflagitare haud erubescam. Nam præterquam quod litteræ candoris atque ingenuitatis sibi consciæ ruborem pudoremq; istiusmodi climinent, Vir Reverendus summusque amicus noster D. Col*vius eundem planè decoquere jussit, dum non proletariæ eruditioni tuæ comitem comitatem, & ad hominum litteratorum (quorum cultorem atque æstimatorem maximum me profiteor) συζητήσεις respondendi promptitudinem ac facilitatem mihi dilaudavit. Nosti, Clarissima, locum vexatissimum, & qui multas insignes fatigavit animas,* 1 Cor. 15. ℣. 29. *de baptizatis ὑπὲρ τ̃ νεκρῶν; ei lucem affundi ab*

ab illuſtri tuo ſpiritu atque ingenii benigniſſima vena magnopere obſecro, atque unicè in votis habeo. Præſertim cum extemporalem ad iſtum locum reſponſionem eruditiſſimam, à N. T. jam pridem datam non obſcuris rumoribus acceperim. quod me vehementiori cupiditate, præmeditatam tuam de illo baptiſmo commentationem efflagitandi, inflammavit. Neq; enim me fugit, nihil te prius, nihil antiquius habere, quam tempus ac ſtudia in rerum ſacrarum indagatione ponere. quod enim ſic erogatur, næ illud lucrum præſtantiſſimum corradit. Equidem animum meum tum mihi maximè paſcere videor, cum eruditorum in loci alicujus S. Scripturæ ſenſu abſtruſiore indagando atque enucleando ſanctis vigiliis uti ac frui datur. Perplacet enim illud patris Caſauboni in Gallia Eccleſiæ Miniſtri dictum cedro dignum, quo, filium ad Sacrarum Litterarum ſtudium accendens, poſtquam ab eodem Notas in Diogenem Laërtium, *primum ingenii ipſius fœtum Criticum, accepiſſet, in hunc modum reſpondit:* Mi Fili, laudo tuum ſtudium; verum hoc

ſcito,

ſcito, rem gratiorem te mihi factu-rum, ſi vel unum dictum S. Scripturæ, difficultatibus aliquibus obſtructum, explicueris, quam ſi mille profanorum Scriptorum loca depravata correxeris. *Accedit quod opuſculum de Morte affectum habeam, cujus prima pars Belgica poëſi mortis contemptum ſuadet, altera ritus variarum gentium circa ægrotos, mortuos ac ſepultos ſoluta oratione exponit. Vereor ſanè (utpote qui probè norim quam parum à ſcientia & eruditione, quæ lectorem alliciat, inſtructus ſim) ne opuſculum illud natum ſimul ac mortuum ſepultumque conſpiciam; niſi à vivido tuo vegetoque ſpiritu vita vigorque ei inſpiretur, ut non tetrico horribilique vultu, qualis mortuorum eſſe aſſolet, ſed hilari atque* ἑλκυστικῷ *obvios intueatur, atque ita ſeculo noſtro arridere & allubeſcere queat. Quod penitus effectum iri tua iſta de baptiſmo* ὑπὲρ τῶν νεκρῶν *diſſertatione vel breviſſima nullus dubito. Ea propter ſi hanc à N. T. ubi commodum erit, impetravero, ingenti utique honore ac beneficio, cui par redhoſtimentum à me profi-*

ciſci

cisci nequit, me mactatum censebo. Vale χαρίτων ἱμεροφώνων ἱερὸν φυτόν, & perge magno raroque exemplo seculum nostrum ab ingruenti barbarie (quam jamdudum magnorum virorum præsagivit animus) constanter vindicare; utpote cujus insignem in scribendo eloquentiam, mellitis verborum globulis conspersam, dictisque sesamo ac papavere edulcatis comptam, docti omnes merito admirantur. Vale iterum, ac salve plurimum à me & D. Colvio, cum voto, ut Deus ille unicus βιοδώτωρ vitam Tibi in longos annos proroget, & ad patriæ nostræ (invidiosum forsitan exteris) ornamentum quam diutissimè sospitem atque incolumen conservet. Clarissimo D. Doctori ac Professori Voetio, si grave non erit, salutem dici velim.

Dordraci * April.
cIↄ Iↄ c XL.

Viro

Viro Clarisſimo

D. IACOBO LYDIO,

S. D.

ANNA MARIA à SCHVRMAN.

CITIVS equidem ad humaniſſimas tuas literas reſpondiſſem, Vir Ornatiſſime, niſi aliud ex alio, & præſertim illuſtris cujuſdam virginis affli-ctiſſima valetudo nos impediiſſet ha-ctenus; ut jam taceam, quod à ſcribendo me deterrere poſſet, vel ſola rei, de qua ſcribis, difficultas. Certè nimis prolixè interpretatus eſt noſtræ Theologiæ facultatem communis noſter amicus D. Colvius, quando autor tibi fuit, ut à nobis efflagitares loci hujus difficillimi explicationem, in qua haud mediocriter etiam ſummi, uti video, Theologi deſudarunt. Mirabilis hîc judiciorum diſcrepantia eſt, adeo ut non injuria dixeris, quot capita, tot ſententiæ. quæ quidem meditandi nobis anſam præbent, verum ſeorſim ab iis ſentiendi libertatem non tollunt.

Ego

Ego verò, quanquam arbitror tutissimum fore ignorantiam hîc ingenuè profiteri, tamen, quia per vestram expectationem id nobis non licet, saltem aliquid in medium afferam; cumque in tanta caligine & acutioribus & hebetioribus ingeniis eadem penè sors sit, malim aliorum exemplo propriam dicere sententiam, quam alienæ suffragium nostrum commodare. Illud autem inprimis hîc tenendum existimo, Apostolum ad probandam resurrectionem mortuorum gravissimis uti argumentis, quorum singula urgeat acriter, nec non singulis pro pondere cujusque immoretur. Postquam igitur argumentatus est à statu exaltationis Christi, putamus eum commoda transitione descendere ad statum humiliationis ministrorū ejus: qui, dum propagandis Ecclesiis perpetuo invigilarent, maximis ea tempestate persecutionibus & calamitatibus obruebantur, ut hæc miserrima Apostolorum conditio graphicè describitur, 1 Cor. 4. ℣. 9. Nec parum huic con-

connexioni favere videtur particula ἐπεὶ, quæ non niſi relatè ad antecedentia hîc ſumi poteſt. Eſt autem in his verbis: τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ejuſmodi deductio ad abſurdum: Si mortui non reſurgunt, fruſtra tot tantoſque labores ſubeunt perferuntque pro mortuis, id eſt pro fidelibus, quos ſic appellat juxta ipſam Corinthiorum ſententiam, quò aliud inde abſurdum poſſit elicere, ut mox pluribus dicemus. Conſequentia optima eſt; quoniam nulla foret harum perpeſſionum retributio, nulla ſpes gloriationis in die ſive adventu Chriſti: cujus gratia aliàs tantopere delectatur Apoſtolus Philipp. 2. ℣. 16. & 2 Cor. 1. 14. & 4. 14. Atqui hoc abſurdum, ergò & antecedens. Fortè dicat aliquis; ſatis amplum præmium eſt propagatoribus Eccleſiarum, ſi animæ beatorum immortalitate fruantur. Sed facile id refutatur, ex ℣ſ. 18. & 19. hujus capitis; pręcipuè verò argumento Servatoris noſtri, Matth. 22. 31. unde colligimus, tunc agi de compoſito ſive de

toto homine, cum de reſurrectione corporis diſceptatur: quippe utriuſque partis eſſentialis æterna ſalus eadem opera aut aſſeritur aut negatur. Reliquum eſt ut oſtendamus huic expoſitioni neq; analogiam fidei, neq; phraſiologiam Scripturæ, neque ipſum denique contextum adverſari. Primum ad verba οἱ βαπτιζόμενοι & βαπτίζονται quod attinet, ſatis obvium eſt ea per metaphoram pro graviſſimis afflictionibus uſurpari, Matth. 20. 22. & Luc. 12. 50. Nec deſiderari hîc poterit verbale βάπτισμα, quod alias adjici ſolet; quia ex more linguæ ſanctæ Ellipſis quandoque eſt nominis conjugati; quod & præter alios obſervat ſapiens Aben-Eſra ad Pſalmum 13. ℣ſ. 4. ubi ſic inquit: השמות בכח הפעלים hoc eſt, *Nomina continentur potentia in verbis.* Verba enim textus ſic habent: פֶּן אִישַׁן הַמָּוֶת pro שְׁנַת הַמָּוֶת, quemadmodum eadem phraſis integra occurrit, Ier. 51. 39. Eſt & frequens hæc tranſlatio in S. Literis, præſertim in V. T. ut ſcilicet per aquas & demerſiones, hoſtes eorumque

rumque perſecutiones patheticè deſignentur, ut videre eſt, Pſalm. 124. Thren. 3. 54. Apoc. 12. itemque Pſalm. 69. ubi Sel. Jarchi ℣ſ. 2. exponit מים per האומות, & Chaldæus ſic παραφράζει· טמעית בגלותה היך במיא דמצולתא id eſt, *Demerſus ſum in captivitatem tanquam in aquam profunditatis.* Nec non verſ. 15. פצא יתי מין גלותא דמתילא לטינא ולא אטמוע אתפצי מן סנאי דדמין אלעומקי מוי: quæ ſic vertere liceat: *Libera me à captivitate, quæ ſimilis eſt luto, ut non ſubmergar: redime* me *ab oſoribus meis, qui ſimiles profunditatibus aquarum.* Sequitur ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, quod jam interpretati ſumus, *propter Eccleſiam* ſeu *electorum cauſa.* In hac ſignificatione ſæpiſſimè ſumitur vocula ὑπὲρ, ut 2 Cor. 1. 6. Epheſ. 3. 13. aliiſque locis ferè innumeris. Electos vero vocat *mortuos* per Ironiam ſcilicet, quia, juxta erroneam adverſariorum opinionem, pro mortuis revera erant habendi. Nec ab ejuſmodi figura abludunt iterata hæc verba, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, quaſi ingeminaret: Quis velit tanta facere

aut pati pro mortuis? Quid autem vetat eos appellare *mortuos*, qui nunquam ſunt reſurrecturi; cum Chriſtus *viventes* dicat Abraham, Iſaac & Iacob, eo quod aliquando ſint certo revicturi? Matth. 22. Accedit quod ſubjectum principale hujus capitis ſint *mortui*; prædicatum autem eos eſſe reſerrecturos. quocirca inſolens videri non debet, hanc dictionem τῶν νεκρῶν hic quoque retineri. Præterea articulus τῶν, cujus rationem haberi volunt viri doctiſſimi, optimè huic expoſitioni reſpondet. Aliud enim eſt νεκρῶν, qua voce intelliguntur quivis mortui; aliud τ̃ νεκρῶν, quod de certis quibuſdam mortuis accipi ſolet. Deinde, non obſcurum eſt cum fide Chriſtiana minime pugnare, quod pro aliorum ſalute multa dicantur pati Verbi Divini miniſtri; ut ſatis præclarè hoc oſtenderunt quotquot commentatores Orthodoxi à Pontificiorum commentis vindicarunt verba Apoſtoli Coloſſ. 1. 24. cum quibus conferri poſſunt ea loca, 2 Cor. 1. 6. Philip. 1. 14. & 2 Tim. 2.

ỷ. 9.

℣. 9. 10. nec non Eph. 3. 1. Coloss. 4.
3. Act. 21. 28. & 24. 5. ubi aut de utilitate consolationis, aut de exemplo constantię, aut etiam de causa impulsiva seu occasione harum perpessionum sermo est. Denique, universo ordini ac dispositioni hujus argumentationis bene congruit, ut Apostolus circa finem maximè illustria, atque toto quasi orbe conspicua exempla proponere statuatur; primum quidem in genere omnium cœlestis veritatis antistitum, tum Apostolorum in specie, quando sequenti versu subjicit: Τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; post & sui ipsius ℣. 31. 32. Vt jam nihil dicam de anaphora in particula τί, quæ continuationem ejusdem argumenti non raro inferre consuevit. Nimia fortè facilitate & temeritate hanc scribendi provinciam suscepimus, modumq; epistolæ, præter morem nostrum, excessimus; sed id dandum fuit amicis, quorum hortatu extra territorium jus dicere aûsi sumus. Vale. Vltrajecti prid. Kal. Majas cIↃ IↃ c XL.

De Bataviæ Miraculis, & omnium maximo ANNA MARIA SCHVRMANNA, Nobili & omniſcia Virgine, quæ parem nec habuit, nec habitura eſt unquam.

Hic contracta vides orbis miracula, Virgo
(Majus id eſt) Muſas exhibet una novem.

QVATRAIN.

A ceux qui voyagent en Hollande pour voir les ſingularitez d'icelle, & pour ſoy-meſme.

Hollande eſt l'abregé des merueilles du monde:
Amis combien eſt grand le fruit de nos labeurs!
Mais voicy la plus rare: Vne vierge faconde
Seule poſſede icy la gloire des neuf Sœurs.

In Effigiem

ANNÆ MARIÆ SCHVRMANNÆ ab ipſa expreſſam.

Numina plura ſimul cernas, hic Pallas in una
Virgine, tres Charites, Pierideſq; novem.

Aliud ejuſdem ferè Argumenti.

Fallaci nimium tabulæ ne crede: Minervæ,
Schurmannæ hic, Charitum, Pieridumq; typus.

ALIUD.

Ipſa ſuos vultus pingens Schurmanna, Minervam
Se, Charitas pinxit Pieridáſque ſimul.

PEYRAREDVS.

CORNELII à SOMEREN
AD
ANNAM MARIAM SCHVRMANNAM
Nobilem & omniſciam Dominam-Virginem,

CARMEN.

Fœmina quæ ingenio noſtros tranſcendis honores,
Majorem quâ non integer orbis habet.
Egregiumque aliquid grandes cecinêre Sibyllæ,
Iſta poteſt ANNÆ blandula Muſa loqui.
Quod natura dedit, Pallas fœliciter auxit,
Effinxit mores attribuitque decus;
Mens ignara mali tutum tibi præſtat aſylum,
Et juſti & ſanctæ Relligionis amor.
Inſignis probitas, & rarus pectore candor,
Mens pia, mens rerum gnara, benigna, ſagax;
Eloquioque lepos, animo ſapientia rara;
Ingenium cerebro judiciumque ſedet.
Exprimere has omnes uno cognomine dotes
Quod poſſit verbum, non mihi noſſe datur.
Naribus æthereis gratos quæ fundis odores,
Pectore dum ſpiras cælica ſola pio.
Negligit aſt hominum tua rara modeſtia laudes,
Dignior hoc ipſo laudibus illa Dei.
Hinc votum pro laude dabo: ſervetur in ævum
Magna Dei bonitas quæ tibi ſumma dedit.
Perduret ſtudium, ſemper quo cælica tractas,
Inſignes ſacro codice promis opes.
Et qua nos ſapimus vir dici parte mereris,
Omniaque elogiis nobiliora meis.

ALIVD.

Omnia SCHVRMANNÆ cedant miracula menti,
Natura hic poſuit quicquid ubique latet.

EVURTII JOLLYVETI AUREL. Parisiensis Advocati,

Ad Nobilissimam sapientissimam religiosissimamque Virginem Mundi totius, omniumque sæculorum miraculum, meritissima congratulatio,

ANA MARIA SCHVRMAN.

Anagramma.

NASCAR HVMANA MIRA.

QValis in anfractu Sylvæ, aut latitantibus antris
Obvia verba refert Echo, gemitusque loquaces
Quicquid amant, imitantur, habent nec pectora vocem
Nec sensum genius, lacrymas, risusque refundit
Hos velut excepit, radicibus arboris, alta
Quæ ramo frondente polum, pede tartara tangit
Vt primùm augusto collisus murmure famæ
Virginis, æternos debent cui nostra triumphos
Sæcula, quæ patrum poterit delere priores
Vt meritis celebranda caput tot floribus ornet
Virtutis justus quos nectit Olympus amori.
Forte superba nimis, votis offerre salutem
Musa, animum fulvodudum sub fulmine fessum
Sollicitavit, adhuc veteres ut Apollo favillas
Excuteret, coleretque novas his Virginis aras
Quam Natura sibi formavit, & inde potestas
Mortales docuit, valeat quid dextra, Puellæ
Ferre, quid à cœlo pretiosi pectora sexus
Excipiant, nunquid generosum pulchra Leonem
Virgo fugat? liberasque trahit, monumenta, furoris
Esse hostem, fidam justique æqualis amicam.
Ergo salutis honos cessante timore Camœnam
Impulit hærentem, bona quid mihi vota nocerent?

Obse-

Obsequiis firmatur amor mentisque recessu
Iungimur, haudque obstant animus spaciosa locorum
Intervalla, Maris nec fluctibus, ardor amoris
Extingui metuit, Vatum nec sacra facultas
Captiva arcentis frænatur carcere vincli.
Vt mihi consului timido, nullumque pudoris
Dedecus offendi; dixi, quid templa puellæ
Supplicibus Votis, ignotus adire recuso
Quid moror? illa gravi celebratur honore per orbem
Grata humiles monstrant accessis pectora sensus
Erigit errantes, & amico pondere, justi
Consilii, radios portendit lumine vultus
In tenebris animæ, divos quæ flagitat ignes
Rebus in excelsis, miro quas ore ministrat
Omnibus, ergo alacri monumento, vincula solvam.
Quæ retinent animos, sed quo jam carmine limen
Virginis accedam, modulis quos flectere cantus
Tristibus an Elegos spirabunt pectora plectri
Versiculos, molles ANNÆ *languere Camœnas*
Crediderim, magnis heroica sola puellis
Conveniunt, dubitare nefas, Altaribus ANNÆ
Egregios referet, temeraria illusa triumphos.
Si placeat, limenque petat, vultuque Sereno
Annuat, ô fœlix, mea si cognomina primis
Admoveat labris, nimioque indulgeat œstro
At placet ipse furor, nam quos non ANNA *movere*
SCHVRMAN *amat versus an posset spernere Vates*
Hanc qui mirantur, velut hanc oculosus Olympus
Vt miraclum operis, quo se patefecit amantem
Ingenii tanti, tantis quod dotibus ornat
Quis numeraret opes humilis quibus ANNA *superbit*
Non ego divitias veterum quas jure parentum
Possidet, extollo, quid enim sunt mentibus illæ
Pollice quæ verso venient ludibria sortis
Has habet, ast inopi, sibi non, doctisque bonisque
Pauperibus largitur, amat sic divite dextra.

Fessos dum studiis recreat velamine sensus.
Fundere dona Deo, macris vel pinguia membris
Munera ferre, quid est majus, quod gloria culmen
Iactet, at in tenebris, vult tanti quærere Solis
Lumen, & arcano magnos molimine motus
Inspirat, quæ non tibi quæso fænora reddit
Christus, amore tuo, qui flagrat, inhospita tanti
Numinis esse queas, audi SCHVRMANA *quid ille*
Contulit ingenio, forsan latitantia sensit
Munera mens humilis, vili quæ cespite terræ
Quæque tenet protiosa, facit, speculare parumper
Dites Oceani quos tu sub pectore fluctus
Vt ditione regis, jam nonne fateberis Orbi
Lumina quanta micant in te, reticere favores
Crimen erit, meliore tubâ celebrare juvabit.
Quàm nostrâ sed te cum casta modestia frænet,
Suscipiam, minimis, ni me tua fama fefellit
Innumeris, aut fessa suas per itinera vires
Perdiderit, solet hæc sentire pericula virtus
Offuscant præsens oculos, & spernitur, extra
Si longe radios mittat dubitantia reddit
Pectora, sed cessant tot post monumenta querelæ
Suspicioque sagax certissima, vidit in orbe
Lumina queis fulges, queis MIRA *videris Olympo*
Heic ubi læta rosas, sertorum prodiga cœlis
Aurora aspergit, tua nempe ut tempora cingat
Floribus æternis, ibi te miratur alumnam
Phœbus, amore magis quàm fervidus ignibus ANNÆ
SCHVRMANNÆ, *sederunt veluti mendacia magnis*
Mentibus, hæ laudes, merito quas nostra rependit
Iure Minerva tibi, videat vel sentiat Orbis
Astra quibus fulges, superantia lumine clari
Imperium Solis, cuncta & rutilantia Cœli
Sydera, virtuti cedunt quæ grata juventæ.
HOC *fateare precor, nunquid tu stemmate longo*
Illustres numeras Atavos, qui sanguine claro

Nobili-

Nobilitatis opes, titulos, monumenta, favores
Congeſſere ſimul propria virtute, ſagacis
SCHVRMANÆ *Gentis, patriæ quæ fulcra labore*
Suſtinuit columenque tulit, quid Nomen honoris
Conſequeretur ovans, Batavis ea cognita rebus
Sufficiunt, bona ſunt certis peritura ruinis
Nobilitas & opes, dominante tyrannide ſortis
Inſtabiles, hæc non animus, non Muſa canoris
Carminibus celebrare ardent, ſed Dona, ſed artes
Ingenii, quibus es miranda mirantibus aſtris.
Hoc tibi ſit ſpeculum noſtro ſpiramine carmen
Non quo formoſa mireris imagine vultus
Delicias, ac te per amoris acumen honores
Fragilis hæc ſpecies, quamvis ſpecioſa, tenelli
Sint oculi quanquam, radii ſub falce peribunt
Mortis, & in tenebris confoſſum lumen abibit.
Non te vana trahunt, aliorum pectora pro te
Quamvis auguſto aut anguſto carcere frænent
Libera mens, ſervire Deo tibi gloria, ſicque
Omnia quæ mundum ſpectant tu dedignaris.
Delicioſa animo quæ ſint, ſi poſtulat Aula,
Talia ſupplicibus votis oracla dabuntur,
Te fauſto Natura dedit ſubſidere terris,
Vltima præcipitis mundi per ſæcula, virtus
Incaluit peritura, novas accendere flammas
Inſtituit, purum & foviſti lampadis ignem.
Vnde tulit, quarumque prior non viderat ætas,
Nempe tot arcanis, (hæc eſt doctrina piorum)
Luminibus genii, Dominum cogneſcere cœli
Viribus humanis, quantùm conceditur uti,
Cognitionis apex, animæ ſuperadditus aquæ,
Nam timor exarſit, viguit reverentia legis
Intemerata, humili flagrarunt pectore flammæ,
Queis calida ingentis tentavit adire tribunal
Iuſtitiæ Solis, ſub quo tremebunda puella
Grandia ſupplicibus retulit primordia votis.

Doctri-

Doctrinam Pietas genuit, qui servit Olympo
Nunquam indoctus erit, sic virgo beata, per ungues
Calluit angelicas arcano pectoris artes,
Invenitque pium primo sub lumine lumen
Ut Deus est radiosus ei, qui quærit amoris
Ignibus accendi, sese qui mactat in ara.
Omnibus hæc imbuta fuit, quæ quærit in astris
Ipsa sacerdotum Christi devota caterva,
Et satiata animæ ingenti dogmate cœli
Quod chorus excelsis expandit mentibus Agni,
Addere permisit tot luminis ignibus, Orbis
Inferiora Deus nempe hæc famulantur honori
Doctrinæ Angelicæ, pedibus quæ cætera calcat.
Nil negat ipse suis, sic prudentissima virgo
Reddere cuique suum. Themidis mandata. (conantis
Quæ brevia, effusa & confusa lege sequuntur)
Scivit, & Imbelles tuta est audacibus armis
Iudicibus tramitesque daret, Vox regula quippe est
Iustitiæ cujus moderatur dextra bilances.
Infinita velut numeris doctrina, sagacem.
Postquam intellexit divino lumine Paulum.
Sana salutiferas cognovit Apollinis herbas
Pelleret ut morbos vesani corporis, inde
Mira favi, miseris ut nomine numine fautrix.
Postea mente vigil, cæli super æthera scandens
ANNA *decussatos cognovit Syderis ortus*
Occasus varios vires & luminis, ingens
Materies molis, spatio percognita certo
Luxit, & ambages quæ dant tenebrosa Dianæ
Lumina, quæ speciem reddunt sub imagine vultus
Et quæcunque ferunt astris miracula, celsum
Non lassata gravi splendore reliquit Olympum
Concava prima petens, molles ubi dextera flammas.
Sensu, & ardores nullos, radiosque negatos
Naturæ jussu cognovit in ætheris alto
Imperio, quo cuncta manent, & cuncta moventur.

Aulas

Aulas ventorum voluit pernicibus alis
Cernere, ſublimes regionum vivida campos
Luſtravit, cauſas rerum ſcrutata per ipſa
Principia, inſtabiles volucres, modulamina vocum
Tot celebres edunt Domino queis cantibus hymnos.
Naturæ vires avium, ſpecieſque ciborum
Regia deliciis vitæ quos menſa miniſtrat,
Ex aquila ad muſcas, myſteria cuncta revolvit.
Æquoreas poſt Nympha velut deſcendit ad aulas.
Heic ubi gemmarum cauſas docuere ſuperbis
Fornicibus conchæ, nihil oſtrea pura negarunt
Virginis ingenio, ni brachia pulchra tuliſſent
Armillas, hinc ut monumenta referret honoris
Obſequio fidei, meriti pro jure dediſſent.
Inſuper hic mutos liquido ſub marmore piſces
Hactenus illorum nemo cognoverat iras
Nomen, virtutes, motus, medicamina, ſquammas,
Eſt ſpeculata omnes, contenta liquoris honore
Exceſſit, terraſque petens, hominumque Theatrum
Ingreſſa eſt, ubi cuncta animo complexa capaci
Vidit, & imperiis melioris cognita mundi
Luxit, ut exoriens miranda luce Minerva
Cuncta docens alios; ea ſunt retinenda Camœnis.
Ecquis enim modus ille foret? tot pandere ſæclis
Excelſi ingenii præſtantia dona, tot artes
Tot linguas quibus ANNA *Dei, Regumque miniſtros*
Alloquitur, magnis meditans molimina rebus.
Non eget illa tuis Hermes doctiſſime Divum
Auxiliis, varios regnorum quippe lepores
Toto diviſi jam qui celebrantur in orbe
Scit, tua nec nocuit Babylo confuſio, major
Imo fuit virtutis apex, quo mira puellæ
Argumenta micant, quibus omnia pectora mundi
Gallicus Alcides veluti per vincula linguæ
Attrahit & moderatur, & hæc monumenta probantur.
Tot ſcriptis quibus ANNA *nigras albaſque catervas*

Auſtro-

Austrorum medii Solis, gelidosque Triones
Primo & gaudentes Auroræ lumine sinas
Nil moror Europæ sermonibus, illa vicissim
Calluit externos ut verum promere sensu
Egregio, nam lingua nihil nisi porta, viarum
Anfractus nihil est, sed pulchra palatia Regis
Quæ petimus, nostræ præstant solatia menti,
Sola tamen mortalis habet tot dona labelli
Omnibus ut doctis vix illa indulta facultas
Romanis, Græcis, Gallis, Batavis, Germanis,
Iudæis, domini Genti, tenebrisque reclusæ,
Augusto. Sacroque loqui spiramine linguæ
Innumeros quamvis ramos typus atque caracter
Efficiant, longa sæclorum fæce, sed ANNA
Sol velut atroces dissolvit lumine nimbos.
Indicat & cœcis renuentibus atque salutem
Divina Æterni Nati natalia Christi
Impia Gens puram damnavit crimine Matrem
Virgineos partus, & sancti spiritus ignes.
At nova jam Virgo te sanctæ Virginis acta
Prædicat, & scriptis Domino dictante Prophetæ
Arguit, & monstrat, proh! Gens incredula solis
Atque salutis opes ANNA *exhortante recusat*
Flammarum huic pars est, huic cœli gloria certa est
Vmbra velut sequitur suffuso lumine corpus
Sic annullantur divinæ Palladis artes
Doctrinis, quibus ANNA *micat sacer Angelus Orbis.*
Quid non illa facit, digitis quid amica negavit
Natura? ingenio quid non hæc prodiga Mater
Contulit, at potius dives numeravit aristas
Agricola, & nautæ varios super æquora fluctus.
Mirari sed dona satis, si postulat Aulæ
Nympharum formosa cohors, quibus illa corruscet
Artibus, has velim calamo mirentur agresti.
Dum Musa jucumbit celebrandis laudibus ANNÆ
Nescio si fluidos superaret dextra lepores

Tanta

Tanta poteſt etenim digitorum induſtria, maſus.
Vt ſermone queat, Cœlorum ſydera pingens:
Serica flammivomis attexit fila lapillis
Cæruleo in panno, tuque hic elementa videres
Ludere Naturæ juſſu dum cuncta miniſtrant
Tempeſtate ſuâ glaciem floreſque per hortos
Flora videre putat decepta coloribus artis
Pampineos Bacchus vinoſo menſe racemos
Vendicat, ut Pomona graves ad fercula fructus.
Altæ frondoſas ſi pinxerit arboris umbras
Decipientur aves, levis at fallacia, fallit
ANNA *oculos hominum, pictoribus illa miniſtrat*
Quid retegant tabulæ, ſed picta ſiparia ſenſus
Ingeniique aciem rerum ſub imagine vincunt
Ardua confuſæ illudunt conamina dextræ.
Angelica ut celebri contingit muſica vati
ANNA *ſuis etiam devotis vocibus aulæ*
Scit ſuperare choros, dulci modulamine cantus.
At vox ipſa nihil, ſpiramina Cordis Olympi
Excipiunt aures, atque ignibus æthera fundunt
Organa cuncta canis vocis famulantur honori
Pectoribus, cordæque canunt quod corda rependunt
Nil vulgare ſonat, carnis vel molle voluptas
Auribus obtrudit, ſolitis ſed ſancta trophæis
Attrahit angelicas è cœli culmine turmas
Empireos ſacris jungant ut cantibus hymnos.
Credo equidem, divina phalanx lætatur amore
Humani quando rapiuntur ad æthera ſenſus
Cantibus atque animis, cogunt deſcendere cœlo
Contrita pro mente Deum qui cordibus hæret.
Intima ſi puris reſpondet Muſica votis.
Hoc opus eſt ANNÆ *cœlo quæ ſola reducit*
Aſtræam, comiteſque alias queis ſplendida virtus
Senſibus in juſtorum hominum immortalibus ædes
Conſecrat & tantum pietatis ſæcula ſpirat.
Talibus ô juſtas utinam retinere prophetæ

Poſſent

Possent censuras morum, quibus horrida mundi
Tempestas, cœlo ne sit meliore serena
Splendere in radius domini qui lege coruscent,
Suscitat ANNA *Sacrôs solenni voce prophetas,*
Sustinet aut potius divini muneris ingens
Officium. scriptis dum pessima corda coercet.
Forsitan effusi confictas carminis artes
Lector habere putas, ANNAM *fortasse recusas*
Attento mirari animo, qua numine Musas
Antea, & falsa major virtute Minerva:
Non decimam dicam musis regnare sororem
ANNA *cœlesti longe luxere minores*
Hanc & Apollo Deus plectro celebraret amico
Futilis ast ea laus, Ancilla est optima Christi
Qui fovet hanc, illique favet, sub nominis umbris
HVMANA *&* MIRA *hic* NASCAR, *miracla patescunt.*

Obsequentiss. & humillimus

EVURTIVS JOLLYVET.

FINIS.

C+P,
JC, DQ 4/98
CW 66
LCO/-

13